Nr 312.

Godkänd av första kammaren den 8 juni 1927.
Godkänd av andra kammaren den 8 juni 1927.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till överenskommelse med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag.

(Statsutskottets utlåtande nr 157.)

Till Konungen.

I en till riksdagen avlåten, den 22 mars 1927 dagtecknad proposition, nr 241, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bemyndiga Eders Kungl. Maj:t att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag träffa överenskommelse i enlighet med följande förslag:

Emellan Svenska staten, å ena, samt Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag (nedan kallat LKAB), Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund (nedan kallat TGO), Aktiebolaget Gellivare Malmfält (nedan kallat ABGM) och Norrbottens Järnverks Aktiebolag eller vissa av dessa bolag, å andra sidan, hava träffats avtal:

1) den 7 mars och den 29 juni 1907 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;

2) den 9 april och den 26 juni 1908 mellan Svenska staten samt LKAB och TGO;

3) den 30 september och den 6 oktober 1911 mellan Svenska staten och LKAB;

4) den 4 april och den 18 juli 1913 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO;

5) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag;

6) den 1 juli 1918 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO samt

7) den 9 mars och den 14 juli 1922 mellan Svenska staten samt LKAB, ABGM och TGO.

Med upphävande av bestämmelserna i dessa avtal i vad de avse tiden efter den 30 september 1927 och icke innebära överlåtelse av äganderätt, har nu mellan Svenska staten, å ena, samt LKAB och TGO, å andra sidan, för tiden därefter träffats följande avtal, vilket biträtts av ABGM och Norrbottens Järnverks Aktiebolag i den mån det rörer deras rätt.

§ 1.

Ändringar i LKAB:s bolagsordning.

Staten och TGO utfästa sig att, så fort sådant lagligen kan ske, genomföra de ändringar i LKAB:s bolagsordning, som härvid fogad bilaga nr 1 utvisar, att tillämpas från och med ingången av nästa bokslutsår den 1 oktober 1927.

§ 2.

Luossavaara.

Den 1 oktober 1927 återlämna TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag till staten och staten till LKAB utan lösen nyttjanderätten till Luossavaara malmfält för den återstående nyttjanderättstiden; och avstår staten från sin rätt enligt § 6 mom. 4 i 1907 års kontrakt att efter nyttjanderättstidens utgång med full äganderätt behålla sagda malmfält.

LKAB erlägger den 1 oktober 1927 till TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag lösen för alla av bolagen bekostade, för gruvornas tillgodogörande och administrerande anordnade anstalter, byggnader och annat likasom maskiner, redskap och material med ett belopp av 2,500,000 kronor.

§ 3.

Malmkvantiteter.

LKAB berättigas att från och med den 1 oktober 1927 från gruvfälten Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara för varje bokslutsår bortfrakta högst nio miljoner (9,000,000) ton järnmalm, därav

från Kiirunavaara	6.1	miljoner	ton,
» Gellivare	2.5	»	»,
» Luossavaara	0.4	»	».

Fördelningen av ifrågavarande kvantiteter på de särskilda malmfälten må förskjutas i så måtto, att bortfraktningen från ett eller två av gruvfälten ökas med högst 10 procent av ovan angivna myckenhet, varvid nedsättning med samma kvantitet skall ske i bortfraktningen från det eller de övriga gruvfälten.

Därest det finnes ur brytnings- eller försäljningssynpunkt lämpligt och för statens järnvägar möjligt, må de sålunda fastställda årskvantiteterna överskridas med intill 10 procent, varvid dock skall iakttagas att de under en period av tre på varandra följande bokslutsår bortfraktade kvantiteterna icke må sammanlagt överstiga tjugusju miljoner (27,000,000) ton eller för varje malmfält utgöra mer än tre gånger den enligt andra stycket ovan tillåtna årliga maximikvantiteten.

§ 4.

Royalty.

För varje ton järnmalm, som LKAB enligt bestämmelserna i § 3 här ovan bortfraktar, skall LKAB erlägga royalty dels till staten med en krona femtio öre för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1947 bortfraktad malm dels till TGO med en krona för under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 bortfraktad malm och med femtio öre för malm, som bortfraktas under tiden 1 oktober 1931—30 september 1932.

Den 30 september varje år skall approximativ likvid av ifrågavarande royalty erläggas för den kvantitet malm, som enligt kungl. järnvägsstyrelsens ungefärliga beräkningar under bokslutsåret fraktats på järnvägen Svartön—Riksgränsen på grund av bestämmelserna i detta kontrakt; och skall den slutliga regleringen av likviden äga rum i samband med den fördelning av LKAB:s vinst, som enligt § 5 här nedan skall äga rum.

§ 5.

Vinstfördelning.

LKAB:s utdelningsbara nettovinst, efter royalty, skatter och avskrivningar, skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen enligt bestämmelserna i detta kontrakt. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med 75 öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton delas lika mellan preferens- och stamaktier, och i vad den belöper på överskjutande kvantiteter fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

§ 6.

Brytningens anordnande.

LKAB förbinder sig att sörja för en i allo rationell malmbrytning. Vid brytningen skola tillämpas de brytningsmetoder, som med behörig trygghet för arbetsmanskap och framtida brytning nu och framdeles lämna bästa ekonomiska resultat.

För upprätthållande av en fullt kontinuerlig brytning skola häng- och liggväggar nedtagas i erforderlig utsträckning och alla förberedande arbeten såsom schaktanläggningar, schaktens avsänkning och utfraktsorter påbörjas och utföras i god tid.

Vid brytningen skola för övrigt följas de i bilaga 2 angivna riktlinjer. Om förändrade förhållanden eller oförutsedda omständigheter så påfordra, må avvikelse likväl ske, därest beslut härom biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

Bolaget förbinder sig att hålla all för rörelsen erforderlig egendom i gott skick.

Staten berättigas att taga del av alla undersökningar, LKAB anställt eller kommer att anställa rörande malmtillgången såväl i Luossavaara och Kiirunavaara som i Gellivare, ävensom att själv låta anställa sådana undersökningar, i den mån det kan ske utan att arbetet i gruvorna därigenom hindras eller uppehålles.

§ 7.

Avskrivningar. LKAB är icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmfyndigheterna, ej heller å markvärde. I övrigt skola avskrivningar företagas enligt de i bilaga 3 angivna riktlinjer. Avvikelse från dessa må likväl ske, därest beslut därom biträdes av samtliga de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i LKAB:s styrelse.

§ 8.

Upplåning. Staten skall hava rätt att, därest den det påfordrar och erbjuder lika förmånliga villkor, som vid upplåning hos annan kunna erhållas, själv lämna LKAB kredit intill det belopp, av vilket LKAB har mera stadigvarande behov.

§ 9.

Organisation. *Mom. 1.* De av stamaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten jämlikt § 25 eller § 26 gjort bindande tillsägelse om inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, äga de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

I de fall, då hittills enligt bestämmelse i mom. 3, andra stycket, av § 12 i LKAB:s bolagsordning fråga vid lika röstetal inom styrelsen skolat avgöras genom lottning, skall ordföranden äga utslagsröst.

Vid styrelsens för LKAB sammanträden skola anmälas eller behandlas de grupper av ärenden, beträffande vilka de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna må tid efter annan förena sig om att begära, att föredragning inom styrelsen skall äga rum. Denna bestämmelse skall dock icke verka rubbning i fråga om den beslutanderätt, som enligt gängse kutym bör tillkomma verkställande direktören.

Frågor av större betydelse skola, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Mom. 2. De av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s

styrelse skola hava rätt att tillsätta en jourhavande revisor jämte erforderliga biträden åt denne. Arvoden åt revisorn och hans biträden bestämmas av nämnda styrelseledamöter samt gäldas av LKAB.

Mom. 3. LKAB:s handelsböcker, kontrakt, korrespondens och andra affärshandlingar skola, efter därom hos verkställande direktören framställd begäran, hållas tillgängliga för de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna och den i föregående moment omförmälde revisorn med biträden.

Mom. 4. Beslut å bolagsstämma i LKAB rörande arvode eller tantième är icke giltigt, med mindre det biträdes av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Mom. 5. All för LKAB:s verksamhet erforderlig personal vid Kiirunavaara, Luossavaara och Gellivare malmfält samt i Narvik och Luleå (Svartön) skall, såvida ej minst tre av de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna annat medgiva, vara anställd uteslutande i LKAB:s tjänst. All annan för bolagets verksamhet erforderlig personal skall likaledes vara anställd i LKAB:s tjänst, men utan hinder från statens sida för densamma att jämväl vara anställd hos TGO.

I avseende å tiden för personalens anställning hos LKAB skall iakttagas, att, därest staten enligt § 25 eller § 26 verkställer inlösen av TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, tjänsteman må kunna från och med inlösningsdagen uppsägas till frånträdande av sin befattning senast sex månader efter det uppsägningen skett.

Mom. 6. Beträffande försäljningen av LKAB:s malm skall gälla följande:

a) Försäljningen skall ledas av LKAB:s personal samt ske i bolagets eget namn och direkt till förbrukarna, såvida ej styrelsen genom beslut, som biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna, bestämmer, att försäljning skall ske i annan ordning.

b) Försäljning må icke avslutas för längre tidsperiod än fem år från dagen för försäljningsavtalets avslutande, därest minst tre av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna förena sig om att vägra godkännande av dylik försäljning på skäl, som av dem till styrelsens protokoll angivas; dock att vad sålunda stadgats icke innefattar hinder för försäljningar avseende slutlig leverans före utgången av år 1942.

Mom. 7. LKAB äger icke utan godkännande av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller den av dem, åt vilken Kungl. Maj:t i sådant avseende givit uppdrag, avsluta försäljningsavtal eller ingå annan rättshandling, som innefattar åtagande för längre tid än intill den närmaste dag därefter, då staten med tillämpning av bestämmelserna i § 25 kan inlösa TGO:s aktier i LKAB.

Mom. 8. LKAB må icke utan de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöternas godkännande driva annan verksamhet än som betingas av innehållet i detta avtal.

Mom. 9. Fördelning av för LKAB och TGO gemensamma omkostnader skall, därest minst två av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna av LKAB:s styrelse så påfordra, fastställas genom särskilt avtal, som skall godkännas av Kungl. Maj:t.

§ 10.

Inlösen av tonnage.

LKAB berättigas att ett år efter tillsägelse inlösa högst så stor del av TGO vid tiden för tillsägelsen direkt eller indirekt tillhörigt fartygsrum, att med detsamma kan utskeppas lika stor kvantitet malm, som i medeltal under närmast föregående femårsperiod utskeppats med TGO:s eget tonnage. Det åligger LKAB att utöva denna inlösningsrätt, så snart de av preferensaktieägarna utsedda styrelseledamöterna det påfordra.

Lösesumman skall utgöras av det belopp, vartill fartygens värde fastställes genom värdering av skiljemän enligt skiljemannalagen.

§ 11.

Arrende.

TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag överlåta till LKAB från och med den 1 oktober 1927 nyttjanderätten till de områden inom Jukkasjärvi kronopark vid Luossavaara, till vilka TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag äga nyttjanderätt enligt nu gällande arrendekontrakt med staten; och tillförsäkrar staten LKAB att få behålla nyttjanderätten såväl till nämnda områden som ock till de områden vid Gellivare och Kiirunavaara, som nu innehavas av LKAB enligt nu gällande kontrakt med staten, allt så länge bolaget uppehåller gruvdriften inom respektive Gellivare, Kiirunavaara och Luossavaara malmfält och mot arrende- och övriga villkor överensstämmande med dem, som innehållas i förenämnda, nu gällande kontrakt.

§ 12.

Utmål.

LKAB medgiver, att gränserna på djupet för de bolaget tillhöriga utmål, som må vara lagda enligt 1855 års gruvestadga, beräknas såsom vore samma utmål lagda enligt nu gällande gruvestadga.

§ 13.

Järnvägsfrakter.

Med avseende å LKAB:s malmfraktning å järnvägen Svartön-Riksgränsen skola gälla följande bestämmelser.

Mom. 1. Staten tillförsäkrar bolaget att till Riksgränsen respektive Svartön frakta den malm, som bolaget enligt § 3 äger bortfrakta från Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara gruvfält, mot följande avgifter per ton

A) för tiden 1 oktober 1927—31 december 1937.

a) malm från Kirunavaara gruvfält

Kiruna—Riksgränsen	kronor	2: 64
Kiruna—Svartön	»	3: 48

b) malm från Luossavaara gruvfält

Kiruna—Riksgränsen	kronor	3: 21
Kiruna—Svartön	»	4: 17

c) malm från Gellivare gruvfält

Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 43
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	2: 75

B) för tiden från och med 1 januari 1938

Kiruna—Riksgränsen	»	3: 01
Kiruna—Svartön	»	3: 85
Malmberget eller Koskullskulle—Riksgränsen	»	3: 78
Malmberget eller Koskullskulle—Svartön	»	3: 10

Mom. 2. Därest efter den 30 september 1937 medelförsäljningspriset fritt ombord (exklusive agentprovision) för under ett bokslutsår från Narvik och Svartön skeppade malmkvantiteter från bolagets gruvfält överskjutit 16 kronor 75 öre per ton, skall bolaget såsom fraktökning för varje under året från ifrågavarande gruvfält bortfraktad ton malm erlägga ett belopp motsvarande en femtedel av angivna överskott. Denna fraktökning skall gäldas senast den 15 december näst efter bokslutsårets utgång.

Mom. 3. Det åligger bolaget att före den 1 juli varje år hos järnvägsstyrelsen anmäla den ungefärliga kvantitet, bolaget under närmast följande kalenderår vill frakta å järnvägen Svartön—Riksgränsen med angivande av hur stor del av kvantiteten beräknas skola fraktas från Kiruna respektive Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen respektive Svartön. Bolaget äger icke påfordra, att fraktningen skall omfatta mer än sammanlagt under år 1928 en kvantitet av 7,500,000 ton, varav högst 6,000,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1929 en kvantitet av 8,000,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 2,500,000 ton till Svartön, under år 1930 en kvantitet av 8,500,000 ton, varav högst 6,500,000 ton till Riksgränsen och högst 3,000,000 ton till Svartön samt under år 1931 och följande år 9,000,000 ton, varav högst 7,000,000 ton till Riksgränsen och högst 3,500,000 ton till Svartön.

Därest bolaget önskar påfordra ökning av fraktkvantiteten utöver 7.5 respektive 8 och 8.5 miljoner ton, skall anmälan härom dock göras före den 1 juli under näst sista året före det, under vilket ökningen skall inträda.

Mom. 4. Staten fritager sig från ansvar för den minskning i den transporterade malmmängden, som kan uppstå, därest icke bolaget med största möjliga jämnhet fördelar malmavsändningen på årets särskilda månader eller trafiken förhindras genom omständigheter, över vilka förvaltningen av statens järnvägar icke råder.

Mom. 5. Så framt ej bolaget självt vill ombestyra å dess spår och dess egen bangård erforderlig vagnflyttning och växling, åtager sig staten att utföra densamma, mot det att bolaget ersätter kostnaden för därvid använda

lokomotiv med lokomotivpersonal, vilken kostnad beräknas efter samma grunder, som användas för fastställande av motsvarande kostnader för vagnflyttning å föreningsstationer i och för avräkning mellan statens och enskilda järnvägar, ävensom statens järnvägars självkostnader för den vid nämnda växeltjänst använda trafikpersonalen, allt ökat med 10 procent.

Uppstå mellan staten och bolaget olika meningar om den fordrade ersättningens storlek, skall saken hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

Mom. 6. Beträffande vagnarnas omloppstid skall gälla följande:

a) För transporter till Riksgränsen respektive Svartön, tagna var för sig, beräknas omloppstiden månadsvis på det sätt, att medeltal av omloppstid, från det varje vagn på bolagets begäran ställts till bolagets förfogande för lastning, till dess densamma efter skedd lossning återkommit till avsändningsstationen, tages för samtliga under månaden till bolagets förfogande för lastning ställda vagnar. För uppkommet överskott i tid av, för månaderna december, januari, februari och mars fem dagar, för övriga månader fyra dagar, betalar bolaget vagnhyra efter gällande taxa. I omloppstiden inräknas ej uppehåll, orsakat av naturhinder eller olyckshändelse.

b) Vid transporter till Svartön skola lika många vagnar, som under tiden klockan 18 ena dagen till klockan 18 påföljande söckendag ankommit lastade till Svartön, återlämnas tomma successivt senast under loppet av därpå följande söckendag. Försenas återlämnandet utöver denna tid av annan anledning än naturhinder eller olyckshändelse, erlägges av bolaget vagnhyra enligt gällande taxa, dock med avräknande av hyra, som eventuellt under samma månad erlagts för transporter till Svartön jämlikt bestämmelsen i föregående stycke.

För magasinering i vagnar av malm i avvaktan på lossning samt för transporter mellan upplag sinsemellan eller mellan upplag och lastande fartyg tillhandahålla statens järnvägar utan avgift 150 malmvagnar per dag. Erfordras ett större antal vagnar, tillhandahålla statens järnvägar sådana i mån av tillgång mot vagnhyra enligt gällande taxa.

Bolaget tillhandahåller statens järnvägar ett antal av 100 malmvagnar av statens järnvägars typ, vilka vagnar utan någon ersättning till bolaget få disponeras för den allmänna malmtrafiken. Kostnaden för dessa vagnars underhåll bestrides av bolaget.

Mom. 7. Bolaget är berättigat att lasta vagn intill fem (5) procent över dess angivna bärighet. Frakt skall erläggas för vad per månad i vagnarna lastats, dock med iakttagande att, om vagnarna i medeltal för månaden icke lastats till sin angivna bärighet, frakt ändock skall erläggas efter den angivna bärigheten.

Mom. 8. Bolaget äger rätt att å Svartön disponera dels i och för malmupplag staten tillhörig mark till den utsträckning befintligt utrymme sådant medgiver, dels ock bangård med omlastnings- och utlastningsvia-

dukter samt andra anordningar. I mom. 1 angiven frakt för transporter till Svartön innebär ersättning jämväl för denna rätt.

Mom. 9. Eventuella transporter från Malmberget eller Koskullskulle till Riksgränsen skola av bolaget ordnas så, att för desamma kunna användas återgående vagnar, som begagnats för transport Kiruna-Svartön.

§ 14.

Frakttillägg.

Därest sammanlagda inkomsten av järnvägen Svartön—Riksgränsen med bibanor till Malmberget och Koskullskulle under något år från och med den 1 januari 1927 räknat skulle understiga kostnaden för järnvägens drift och underhåll, däri inräknad avsättning till förnyelsefond, jämte ränta å nuvarande och blivande anläggningskostnad för järnvägen, innefattande jämväl alla statens upplags-, lossnings- och lastningsanordningar å Svartön, skall LKAB erlägga ett frakttillägg motsvarande underskottet.

Avsättning till förnyelsefond skall ske enligt för Statens järnvägar för vederbörande år fastställda grunder. Fonden skall bokföras särskilt för järnvägen i fråga, och de till densamma avsatta medlen må endast användas till underhåll och ersättning vid samma järnväg.

Räntan å anläggningskostnaden skall under tiden 1927—1937 beräknas efter fem procent, därest den av bolaget under respektive år bortfraktade malmkvantiteten icke överstigit fem miljoner ton, och i annat fall efter fem procent jämte $^1/_{20}$ procent däröver för varje påbörjat hundratusental ton av bolaget fraktad malm över fem miljoner ton. Från och med den 1 januari 1938 beräknas räntan med utgående från sex i stället för fem procent vid en bortfraktad malmkvantitet av högst fem miljoner ton, men i övrigt på nyss angivet sätt.

Har bolagets utskeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under något år icke uppgått till 5,000,000 ton, skall bolagets skyldighet att utgiva frakttillägg inskränkas till att avse så stor del av tillägget, som svarar mot förhållandet mellan den verkligen utskeppade kvantiteten och 8,000,000 ton.

Oavsett vad sålunda stadgats, skall LKAB dock icke vara skyldigt vidkännas frakttillägg, därest under fem på varandra följande år, räknade i perioder, varav den första utgöres av åren 1927—1931, de sammanlagda kostnads- och räntebeloppen icke överstigit den sammanlagda inkomsten. I och för tillämpning av denna bestämmelse skall iakttagas, *dels* att bolaget icke skall vara skyldigt gälda på ett år enligt härovan angivna grunder belöpande frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av belopp, varmed inkomsten under det eller de föregående åren i femårsperioden överskjutit summan av kostnaderna och den beräknade räntan för samma år, *dels ock* att Statens järnvägar skola till bolaget återbetala erhållet frakttillägg, i den mån detsamma motsvaras av under något efterföljande år av femårsperioden uppkommet dylikt överskott.

Bolaget förbinder sig att inom en månad efter mottagandet likvidera av

järnvägsstyrelsen enligt förestående bestämmelser utställd räkning på fraktillägg för ett förflutet år ävensom gälda sex procents ränta å fraktillägget från den dag, räkning blivit bolaget tillställd, till dess betalning sker.

Bolaget äger emellertid i vederbörlig ordning föra talan om återbekommande av vad bolaget anser sig hava fått betala för mycket samt att tillgodonjuta ränta å eventuellt restituerat belopp, från den dag det till järnvägsstyrelsen erlagts, efter den procent, som bolaget skulle fått vidkännas, om beloppet för tiden till återbetalningen behöft upplånas.

Vid dylik tvists avgörande skall parternas ställning i bevisningshänseende icke vara annan än den, parterna skulle innehaft i en rättegång, där det gällt för staten att utkräva beräknat frakttillägg; och åligger det alltså staten att återbetala vad som icke å statens sida styrkes hava varit bolagets skyldighet att enligt gällande avtal erlägga i frakttillägg.

LKAB tillerkännes befogenhet att genom särskild representant taga del av räkenskaperna för statens järnvägar i den mån det erfordras för att följa beräkningarna av frakttilläggen.

§ 15.

Andra malmbefraktare.

Staten förbinder sig att icke, innan staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta avtal till TGO tillhöriga stamaktier i LKAB, låta annan frakta för export avsedd järnmalm å järnvägen Svartön—Riksgränsen mot billigare avgifter än dem, som medgivits LKAB.

§ 16.

Leveranser till svenska malmköpare.

LKAB förbinder sig att av den malm, som bolaget enligt detta kontrakt äger att bortfrakta från malmfälten i Kiirunavaara, Gellivare och Luossavaara, i främsta rummet leverera vad som, utav de malmsorter bolaget bryter, åstundas för järn- eller ståltillverkning inom Sverige, till de priser, som, efter hänsyn tagen till fraktkostnader och övriga på saken inverkande omständigheter, kunna anses överensstämma med det vid köpet i allmänhet gällande prisläge. Denna förpliktelse gäller dock endast intill 20 procent av den kvantitet styckmalm med högst 0.03 procent fosfor och eljest intill 10 procent av den kvantitet av varje särskild malmsort, som bolaget bryter på grund av detta avtal.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst tvåhundratusen (200,000) ton och under nästpåföljande år högst fyrahundratusen (400,000) ton, varefter leveransskyldigheten småningom stiger, under iakttagande att därefter sammanlagda leveransskyldigheten under ett år i intet fall stiger med mer än

etthundrafemtiotusen (150,000) ton utöver vad bolaget under nästföregående år enligt denna paragraf levererat.

b) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla

1) beträffande styckmalm med högst 0.03 procent fosfor, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill tjugufemtusen (25,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst två år och,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst tre år före det år, då leverans skall äga rum, samt

2) beträffande övriga malmsorter, att bolaget oberoende av tiden för rekvisitionen är skyldigt leverera intill etthundratusen (100,000) ton sammanlagt under ett år, men icke är skyldigt leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf försålda malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt tvåhundratusen (200,000) ton, minst ett år,

där den skulle uppgå till sammanlagt fyrahundratusen (400,000) ton, minst två år,

där den skulle uppgå till sammanlagt femhundrafemtiotusen (550,000) ton, minst tre år,

allt före det år, då leverans skall äga rum o. s. v., med ett års höjning i rekvisitionstiden för varje ytterligare kvantitet av etthundrafemtiotusen (150,000) ton.

c) Där så utan väsentlig olägenhet eller kostnad för LKAB kan ske, skall, om mottagaren så önskar, bolaget leverera den malm, som håller högst 0.015 procent fosfor, frånskild från övrig fosforfattig malm (med högst 0.03 procent fosfor).

d) Uppstå mellan bolaget och köpare olika meningar om, huruvida det av bolaget fordrade pris är skäligt, är bolaget pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

§ 17.

Leveranser från Luossavaara.

LKAB åtager sig att, därest staten så påfordrar, utöver den kvantitet, som i § 3 omförmäles, årligen bryta och till ett pris, motsvarande självkostnaden, ökad med 10 procent, tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill etthundratusen (100,000) ton malm från Luossavaara av olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Rörande bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf skall gälla följande.

a) Bolagets leveransskyldighet omfattar under första året, då leverans av malm enligt denna paragraf äger rum, högst femtiotusen (50,000) ton.

b) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla, att bolaget, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill tjugutusen (20,000) ton sammanlagt om året, men i övrigt icke är skyldigt att leverera, med mindre rekvisition göres,

där den enligt denna paragraf rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt femtiotusen (50,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga femtiotusen (50,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

c) Bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf inträder icke förrän två år efter dagen för detta kontrakts undertecknande.

d) I självkostnaden skall inräknas dels de direkta utläggen för arbetslöner, material och transporter, dels andel i kontorskostnader och övriga allmänna omkostnader, dels ock andel i amortering och ränta å anläggningskostnaderna.

Självkostnaden må icke beräknas högre än den i bolagets räkenskaper beräknas för annan under året i Luossavaara bruten malm.

e) Om staten påfordrar granskning av beräkningen över självkostnaden, skall granskningen utföras av statens jourhavande revisor i LKAB, med rätt för honom att anlita av honom i samförstånd med bolaget utsett sakkunnigt biträde.

f) Staten må icke begagna sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för järn- eller ståltillverkning i landet.

g) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver bolaget icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Luossavaara ifrågavarande år.

§ 18.

Mertainen. *Mom. 1.* Därest Mertainens Gruvaktiebolag vill upptaga driften vid det bolaget tillhöriga gruvfältet Mertainen, åtager sig LKAB, om Mertainens Gruvaktiebolag så önskar, att ombesörja driften och den därmed förenade försäljningsrörelsen utan annan gottgörelse än ersättning för därmed förenade kostnader, under förutsättning att rörelsen drives uteslutande för Mertainens Gruvaktiebolags räkning och Mertainens Gruvaktiebolag anskaffar allt för rörelsen erforderligt kapital.

Mom. 2. Vidare medgiva TGO och LKAB, att Mertainens Gruvaktiebolag må från Mertainens gruvfält exportera järnmalm under förutsättning

a) att den exporterade kvantiteten icke må överstiga vad under året brutits för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock att, vid en sammanlagd års-

brytning av intill etthundrafemtiotusen (150,000) ton, av den brutna malmen må exporteras intill sjuttiofemtusen (75,000) ton,

b) att försäljningen för export sker genom LKAB eller TGO mot skälig försäljningsprovision,

c) att all Mertainens Gruvaktiebolags vinst, som överstiger lagstadgad avsättning till reservfond och sex procent ränta å av bolaget självt i rörelsen nedlagt kapital, användes till att nedsätta priset å den järnmalm, som levereras för järn- eller ståltillverkning inom Sverige.

§ 19.

Mom. 1. TGO förbinder sig att begränsa exporten av malm från de Grängesbergs Gruvaktiebolag tillhöriga gruvor i Grängesberg, så att densamma efter år 1927 ej överstiger en miljon (1,000,000) ton årligen. *Grängesberg.*

Denna förbindelse gäller även för det fall, att Grängesbergs Gruvaktiebolags gruvor skulle komma i annan ägares hand. Varder denna förbindelse under något år överträdd, skall TGO under påföljande år till staten erlägga ett vite, beräknat efter fem (5) kronor per ton — dock minst 25 procent av exportpriset fob Oxelösund — för varje ton malm, som utöver den stadgade maximikvantiteten blivit exporterad.

Mom. 2. TGO utfäster sig, att av den kvantitet, som TGO enligt mom. 1 eljest ägt exportera, till staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, leverera intill etthundrafemtiotusen (150,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet.

Nu stadgade skyldighet gäller endast gentemot staten eller sådan köpare, som för fullgörande av sina förpliktelser lämnar fullt tillfredsställande garanti, och skall i övrigt i avseende å bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf gälla följande.

a) Ifråga om tiden för rekvisition skall gälla, att TGO, oberoende av tiden för rekvisitionen, är skyldigt att leverera intill femtiotusen (50,000) ton sammanlagt under ett år, men i övrigt icke är skyldigt att leverera med mindre rekvisition göres,

där den enligt detta moment rekvirerade malmen uppgår eller genom rekvisitionens tillgodoseende skulle uppgå till sammanlagt etthundratusen (100,000) ton, minst ett år samt,

där den skulle överstiga etthundratusen (100,000) ton, minst två år före det år, då leverans skall äga rum.

b) Malmen skall levereras till ett pris, som fritt banvagn Grängesberg med tio procent understiger TGO:s exportpris fob Oxelösund under föregående år minskat med bolagets kostnad för järnvägsfrakt och ombordbringning.

c) Uppstå mellan TGO och köpare olika meningar om, huruvida det av TGO fordrade pris är skäligt, är TGO pliktigt att, därest Kungl. Maj:t sådant fordrar, underkasta sig avgörande av skiljemän enligt skiljemannalagen.

d) Staten må icke begagna sig av sin rätt till malm enligt denna paragraf annat än för tillgodoseende av malmbehov vid efter den 1 juli 1918 tillkommet företag för järn eller ståltillverkning inom landet eller för efter samma tidpunkt verkställd utvidgning av redan förefintligt sådant företag.

e) Därest naturhinder, krig, strejk, lockout, arbetarbrist eller annan driftstörning, varöver TGO icke kan råda, vållar inskränkning i bolagets brytningsförmåga, upphör bolagets leveransskyldighet enligt denna paragraf, så länge hindret varar och i den mån hindret vållar inskränkning i brytningen; dock må staten icke vidkännas minskning i leveransen i vidare mån, än som svarar mot statsleveransens storlek i förhållande till bolagets samtliga avtalade leveranser från Grängesberg ifrågavarande år.

Mom. 3. Därest staten för järn- eller ståltillverkning i Sverige skulle önska ytterligare kvantiteter malm från gruvorna i Grängesberg utöver den i mom. 2 omförmälda kvantiteten, utfäster sig TGO att utöver den i mom. 1 angivna kvantiteten i nämnda gruvor bryta och tillhandahålla staten eller den eller dem, till vilka staten överlåter sin rättighet, intill tvåhundratusen (200,000) ton årligen att levereras i olika malmsorter i samma proportion, som faller vid årets brytning i dess helhet. Rörande leveransen av denna malm skola gälla samma bestämmelser, som i mom. 2 sägs.

Mom. 4. TGO:s förpliktelser enligt denna paragraf upphöra att gälla från den dag staten begagnar sin rätt till inlösen av de TGO tillhöriga aktierna i LKAB.

§ 20.

Statens övriga järnmalmsfyndigheter i Norrbotten.

Staten ansvarar för dels att den malm, som utom nu lagligen gällande utmål må finnas inom de i § 11 avsedda områden, icke, så länge staten ej begagnat sig av sin inlösningsrätt till stamaktierna, vare sig inmutas för annans räkning eller brytes, dels ock att under tiden till den 1 oktober 1947 den järnmalm, som finnes i staten nu tillhöriga gruvor och inmutade områden inom Syväjärvi, Nokutusvaara, Haukivaara, Svappavaara, Leveäniemi, Tansari eller Salmivaara malmfält eller i Mertainens gruvaktiebolag nu tillhöriga gruvor och inmutade områden, icke brytes annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige, dock med det undantag, varom finnes stadgat i § 18 här ovan.

§ 21.

A.B. Nordsvenska Malmfälts malmfyndigheter.

TGO ansvarar för att under tiden till den 1 oktober 1947 den järnmalm, som finnes inom Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält nu tillhöriga fyndigheter, icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd brytes annat än för järn- eller ståltillverkning i Sverige.

§ 22.

Broms' royalty.

LKAB förbinder sig att till G. E. Broms' rättsinnehavare utbetala den royalty, som enligt avtal den 11 februari och den 20 maj 1903 häftar vid bolagets egendom.

Staten ikläder sig betalningsskyldighet för den i omförmälda avtal bestämda royalty, i vad den vilar på Mertainens Gruvaktiebolags nuvarande egendom.

§ 23.

Ersättning åt Luleå vid minskad malmskeppning.

Mom. 1. Skulle den kvantitet järnmalm, som LKAB under tiden intill 1937 års utgång utskeppar över Svartön, något år understiga en myckenhet av en miljon tvåhundratusen ton eller varder något år utskeppningen helt inställd, åligger det bolaget att, såframt Kungl. Maj:t ej annat medgiver, till hamndirektionen i Luleå senast inom två månader efter årets utgång utgiva i förra fallet ett belopp motsvarande $16^2/_3$ öre för varje ton, varmed den under året utskeppade järnmalmskvantiteten understigit nyss angivna myckenhet, och i senare fallet tvåhundratusen kronor.

Mom. 2. Varder bolagets utskeppning av malm över Svartön väsentligen minskad eller helt inställd under mera än ett år i följd, skall ovannämnda ersättningsbelopp av $16\,^2/_3$ öre för ton nedsättas andra året med en tiondedel, tredje året med två tiondedelar o. s. v., dock med iakttagande därav, *att* dylik nedsättning endast får beräknas i fråga om sådan del av bristen i den utskeppade malmkvantiteten, som motsvarar den kvantitet, för vilken närmast föregående år lämnats ersättning, *samt att* ersättningen för varje bristande tontal icke heller får bestämmas mera än $1\,^2/_3$ öre lägre än föregående års ersättning för motsvarande tontal.

§ 24.

Upprätthållande av malmbrytningen i Gellivare.

LKAB förbinder sig att, därest Kungl. Maj:t ej annat medgiver, uppehålla brytningen inom Gellivare malmfält i sådan omfattning, att den därstädes varje år brutna malmen skall utgöra minst en fjärdedel av den under samma år vid Kiirunavaara malmfält brutna malmen; dock att bolaget, på grund av vad sålunda stadgats, i varje fall icke är skyldigt att inom Gellivare malmfält bryta mera än en miljon (1,000,000) ton malm om året. Bolagets förpliktelse att uppehålla brytningen i Gellivare gäller icke, i den mån arbetet därstädes inställts till följd av strejk eller lockout.

§ 25.

Rätt till inlösen å vissa bestämda tidpunkter.

Mom. 1. Staten äger den 30 september 1947 och sedermera vart tionde år den 30 september (således den 30 september 1957 etc.) rätt att inlösa de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Vill staten begagna denna rätt, göre därom för staten bindande tillsägelse hos TGO senast två år före inlösningsdagen.

Mom. 2. Lösesumman skall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med hälften av vinsten å 25 gånger 4,250,000 ton.

Med vinsten förstås i detta avseende LKAB:s medelnettovinst per ton enligt § 5 under den tioårsperiod, vars sista dag infaller två år före inlösnings-

dagen, ökad med den royalty av 1 krona 50 öre per ton, som under perioden må hava utgått till staten.

Har under tioårsperioden sammanlagda fraktade kvantiteten icke uppgått till 42,500,000 ton, skall till grund för lösesummans beräkning i stället läggas en tiondel av den verkligen fraktade kvantiteten.

Har bolagets utskeppning över Narvik och Luleå till följd av krig eller blockad under ett eller flera bokslutsår under tioårsperioden icke uppgått till 6,000,000 ton per år, skall vid beräkning av medelnettovinsten per ton i stället för sagda år medtagas motsvarande antal närmast före tioårsperioden liggande år, under vilka utskeppningen icke på angivet sätt påverkats.

Mom. 3. Den å de inlösta stamaktierna fallande delen av nettovinsten för det bokslutsår, vid vars slut inlösning ägt rum, skall tillfalla TGO.

Mom. 4. Begagnar staten sig av denna inlösningsrätt, skall lösesumman erläggas efter statens val enligt ettdera av följande tre alternativ:

1) kontant å inlösningsdagen; dock med rätt för staten att dröja med erläggande av lösesumman eller någon del därav intill den 30 september nästföljande år, mot skyldighet för staten att meddela TGO dagen för inbetalningen en månad förut samt att erlägga fyra procent ränta å det resterande beloppet från inlösningsdagen till dess betalning sker;

2) med en femtedel å inlösningsdagen samt en femtedel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de fyra närmast följande åren; skolande oguldna delar av lösesumman från inlösningsdagen förräntas efter fyra procent om året till och med den 30 september nästföljande år samt därefter med sex procent om året;

3) med en tiondel å inlösningsdagen samt en tiondel jämte upplupna räntor den 30 september ett vart av de nio närmast följande åren; skolande oguldna delar av lösesumman förräntas på sätt under 2) sägs.

Det åligger staten att senast inom två år före inlösningsdagen meddela bolaget, enligt vilket av dessa tre alternativ lösesumman kommer att erläggas.

Mom. 5. Från och med dagen efter den, då tillsägelse om inlösen skett, skall ifråga om 1) försäljning för export, 2) anställande av och anställningsvillkor för personal, 3) upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning, 4) uppgörande av befraktningsavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna av styrelsen. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

§ 26.

Inlösen å annan tid än i § 25 stadgas.

Mom. 1. Skulle staten av en eller annan anledning finna det nödvändigt att företaga inlösen av stamaktierna i LKAB å annan tid än den, som angives i § 25, äger staten vid utgången av bokslutsåret efter det, då för staten bindande tillsägelse sker, dock tidigast den 30 september 1937, inlösa

de aktier i LKAB, vilka nu tillhöra eller intill sagda dag förvärvats av TGO.

Lösesumman skall i så fall, med avdrag för vad av densamma proportionellt må kunna belöpa på stamaktier, som ej ägas av TGO, uppgå till ett belopp lika med 20 gånger halva LKAB:s årliga medelnettovinst enligt § 5, ökad med hela royaltyn enligt § 4, allt under den tioårsperiod eller, om inlösen sker före den 30 september 1940, den kortare tidsperiod efter den 30 september 1929, vars sista dag infaller ett år före inlösningsdagen.

Mom. 2. De i § 25 mom. 2 sista stycket, samt mom. 3, 4 och 5 intagna bestämmelserna skola även gälla vid inlösning enligt denna paragraf, dock att meddelande om sättet för betalningen ej behöver ske förrän ett år före inlösningsdagen.

§ 27.

Pensioner.

Staten utfäster sig att, om staten begagnar sig av inlösningsrätt enligt § 25 eller § 26, i den mån sådant lämpligen kan ske, bibehålla den hos LKAB anställda personal ävensom att svara för fortsatt utbetalning av då utgående, till beloppet rimliga pensioner och understöd åt tjänstemän och arbetare, som varit anställda vid nämnda bolag.

§ 28.

Skatte- och exporttullgaranti.

Skulle under den tid, detta avtal äger bestånd, exporttull eller annan pålaga eller avgift, av vad slag det vara må, av svenska staten påläggas järnmalm, som brytes eller exporteras, förbinder sig staten att under förra hälften av nästpåföljande kalenderår gottgöra TGO och LKAB vad de av sagda grund måst slutligen vidkännas för malm, som brutits i någon uti denna överenskommelse avsedd fyndighet.

Därest under sagda tid något av nämnda två bolag eller ABGM måst vidkännas direkt beskattning, av vad slag det vara må, efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med årlig inkomst uppgående till beloppet av nettovinsten för det svenska bankbolag, som under samma år haft den största nettovinsten, eller med förmögenhet uppgående till beloppet av förmögenheten hos det svenska bankbolag, som vid slutet av samma år ägt den största förmögenheten, skall staten under loppet av nästpåföljande kalenderår gottgöra detta bolag ej mindre vad bolaget nödgats utgiva utöver vad det bort utgiva, därest beskattning utgått efter samma grunder som för bolag med ovan sagda inkomst eller förmögenhet, än även ränta å skillnadsbeloppet efter fyra procent om året; dock att, där beskattningen icke utgått efter annan eller högre grund än som gäller för bolag med en årsinkomst av en miljon femhundratusen kronor eller med en förmögenhet av trettio miljoner kronor, gottgörelse, varom här är fråga, i intet fall skall äga rum.

§ 29.

Deposition av handlingar.

LKAB:s fånges- och åtkomsthandlingar till fastigheter samt inteckningar, som jämlikt förut träffade överenskommelser äro satta i förvar hos Sveriges riksbank, skola kvarligga hos riksbanken såsom i taka händer mot åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

De handlingar, som för LKAB grunda åtkomst till gruvor och inmutade områden och vilka blivit i sammanhang med upptagande av lån för bolaget i bank nedsatta, så ock de inteckningar, som blivit fastställda i LKAB:s förlagsinteckningsbara egendom eller i bolagets fastigheter, skola, så snart och i den mån de frigöras från å dem nu vilande pantförbindelser, överlämnas till förvar åt Sveriges riksbank, med åtagande av riksbanken att för LKAB:s räkning hålla handlingarna i förvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt enligt detta kontrakt till stamaktier i LKAB, då handlingarna skola utlämnas till LKAB.

§ 30.

Deposition av aktier.

Mom. 1. TGO förbinder sig att icke utan Kungl. Maj:ts medgivande överlåta de aktier i LKAB, som TGO nu äger eller förvärvar, intill dess staten må hava begagnat sig av sin lösningsrätt till samma aktier; dock skall denna bestämmelse icke utgöra hinder för överlåtelse av aktier, i den mån sådan erfordras för uppehållande av aktieägarnas antal vid lagstadgat minimum.

Mom. 2. TGO medgiver att, till säkerhet för samtliga dess förbindelser enligt detta kontrakt med undantag av det i § 19 gjorda åtagande, de uti mom. 1 omförmälda aktier må utgöra pant; skolande i fråga om pantsättningen gälla vad i mom. 3 stadgas.

Mom. 3. För att trygga statens rätt till inlösen enligt §§ 25 och 26, så ock till fullgörandet av den i nästföregående mom. omförmälda pantsättning, skola i sammanhang med detta kontrakts undertecknande å statens vägnar samtliga 40,000 stamaktier i LKAB, försedda med överlåtelser in blanko, nedsättas såsom i taka händer hos Sveriges riksbank, med fullmakt för riksbanken att, sedan staten visat sig hava erlagt stadgad lösen för aktierna eller, i händelse staten tager i anspråk sådant betalningsanstånd som i § 25 mom. 4 medgivits, efter inlösningsdagen tillställt TGO förbindelser å lösesummans belopp eller resterande del därav, allt jämte föreskriven ränta, överlämna aktierna med ifylld överlåtelse till staten samt mot åtagande av riksbanken

att, så länge statens rätt till inlösen består, hålla aktierna i förvar och icke till annan utlämna desamma, samt

att varje år, sedan ordinarie bolagsstämma med LKAB hållits, till TGO utlämna föregående års vinstkuponger, dock att, om staten med laga kraft

ägande dom visar, att staten på grund av detta kontrakt äger fordran, för vilken aktierna jämlikt mom. 2 häfta såsom pant, staten är berättigad att utbekomma vinstkuponger till så stort antal, som fordras till täckande av dess fordran.

§ 31.

AB. Gellivare malmfält.

Denna överenskommelse utgör icke hinder för upplösning av ABGM, så snart bolaget anser sådant lämpligt, dock att detta icke verkar någon inskränkning i TGO:s förbindelser enligt detta kontrakt.

§ 32.

Ansvarsförbindelse.

TGO ikläder sig ansvarighet såsom för egen skuld för alla de förbindelser, som LKAB genom detta kontrakt åtagit sig, dock ej för LKAB:s skyldighet att utgiva fraktersättning för malm, som fraktas å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Skulle staten inlösa TGO tillhöriga aktier i LKAB, upphör TGO:s ansvarighet för tiden efter inlösningsdagen.

§ 33.

Kontraktsöverlåtelse.

De rättigheter, som på grund av detta kontrakt tillkomma LKAB, må icke utan statens samtycke å annan överlåtas.

Särskilda bestämmelser.

§ 34.

LKAB:s skuld till TGO.

Mom. 1. Med föranledande av att den TGO enligt § 4 i 1907 års kontrakt åliggande skyldigheten att utan rätt till regress gälda LKAB:s skulder genom detta avtal bortfallit, är överenskommet, att LKAB:s skuld till TGO skall förräntas och likvideras enligt det mellan LKAB och TGO den 5 maj 1911 ingångna kreditavtal.

Ersättning för malmlager.

Mom. 2. Genom värdering, som i brist på åsämjande skall verkställas av skiljemän enligt skiljemannalagen, skall fastställas det belopp, varmed det bokförda värdet av LKAB den 30 september 1927 tillhöriga lager av malm i hamn, vid gruvor (således ej i magasin i berget) och under transport understiger det verkliga värdet, uppskattat i enlighet med gällande priser i allmänna marknaden, omräknade till priser vid respektive lagrings- eller andra platser, där malmen finnes. Det åligger staten att till TGO utgiva en ersättning motsvarande hälften av detta belopp. Å ersättningen skall beräknas 5 procent ränta å oguldet belopp från och med den 1 oktober 1927.

Så vitt möjligt skola LKAB:s malmlager i magasin i berget bibehållas intill den 1 oktober 1927 i ungefär samma omfattning, som de innehade i början av mars månad 1927.

§ 35.

Betalning av frakttillägg.

Staten avstår från alla krav å LKAB och TGO för oguldna frakttillägg enligt äldre kontrakt och nedlägger de genom Kungl. järnvägsstyrelsen härom anhängiggjorda rättegångarna, mot det att TGO den 1 januari 1928 gottgör järnvägsstyrelsen en ersättning av tjugu miljoner (20,000,000) kronor. Å andra sidan avstå LKAB och TGO från anspråk på återbekommande från staten av de frakttillägg, som LKAB redan guldit och icke återbekommit, mot det att staten den 1 januari 1928 gottgör TGO det belopp, varmed ifrågavarande frakttillägg utan ränteberäkning intill sistnämnda dag överstiga vad de skulle hava uppgått till, därest beräkningen av desamma skett med iakttagande av de principer, som ligga till grund för Stockholms Rådhusrätts den 19 augusti 1925 givna, av Kungl. Svea Hovrätt den 28 januari 1927 fastställda dom i mål mellan LKAB och TGO, å ena, samt Kungl. järnvägsstyrelsen, å andra sidan.

§ 36.

Avräkning.

Per den 1 januari 1928 skall avräkning ske beträffande statens och TGO:s mellanhavanden på grund av § 34 mom. 2 och § 35. Av denna avräkning utvisat saldo staten till godo äger TGO likvidera på så sätt, att minst en sjättedel därav erlägges senast den 1 januari 1932 och samma dag efterföljande år, till dess hela beloppet sålunda guldits. TGO:s skuld skall förräntas efter fem procent. Ränta erlägges den 1 januari varje år med början den 1 januari 1929.

§ 37.

Royalty för tiden till 1/10 1927.

Mom. 1. LKAB skall till staten den 1 juli 1927 erlägga 669,325 kronor, utgörande återstoden av sådan vinst, som för under tiden före den 1 oktober 1926 bortfraktad malm tillkommer staten enligt § 3 i 1913 års avtal.

Mom. 2. A) Av den malm, som LKAB under tiden 1 oktober 1926—30 september 1927 bortfraktar från Kiruna, skola i första rummet 430,000 ton avräknas på de kvantiteter, bolaget äger bortfrakta på grund av 1908 års avtal.

Därnäst skola intill 3,885,000 ton avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1907 års avtal.

Vad därutöver bortfraktas avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1913 års avtal.

B) Av den malm, som LKAB under samma tid bortfraktar från Gellivare (häri ej inbegripet vad bolaget äger bortfrakta på grund av varpmalmsöverenskommelsen) skola i första rummet 170,000 ton avräknas på de kvantiteter, bolaget äger bortfrakta på grund av 1908 års avtal.

Därnäst skola intill 785,000 ton avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1907 års avtal.

Vad därutöver bortfraktas avräknas å vad bolaget äger bortfrakta på grund av 1913 års avtal.

Mom. 3. Den vinst, som för LKAB uppstår under bokslutsåret 1 oktober 1926—30 september 1927, skall fördelas mellan preferens- och stamaktieägare i enlighet med bestämmelserna i nu gällande bolagsordning och statskontrakt.

Mom. 4. Den royalty om 2 kronor per ton, som TGO och Norrbottens Järnverks Aktiebolag ha att erlägga för under år 1926 från Luossavaara bortfraktad malm, skall i vanlig ordning gäldas under år 1927. Motsvarande royalty för under tiden 1 januari—30 september 1927 från Luossavaara bortfraktad malm skall gäldas så snart efter den 1 oktober 1927, som kungl. järnvägsstyrelsen hinner fastställa den bortfraktade kvantiteten.

Mom. 5. Staten förklarar, att staten för tiden före den 1 oktober 1926 icke har något krav på sådan vinst, som tillkommer staten enligt § 3 i 1913 års avtal i annan mån än som framgår av mom. 1 här ovan.

Förestående avtal antages härmed under förutsättning av vederbörande bolagsstämmors godkännande inom nästkommande juli månads utgång, men upphör att vara för bolagen bindande, därest det icke av staten inom samma tid godkännes.

Stockholm den 22 mars 1927.

TRAFIKAKTIEBOLAGET GRÄNGESBERG—OXELÖSUND.

Walter Philipson. *Gunnar Dillner.*

LUOSSAVAARA-KIIRUNAVAARA AKTIEBOLAG.

Walter Philipson. *Gunnar Dillner.*

Förestående avtal godkännes av Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag, i den mån det rörer deras rätt.

Stockholm den 22 mars 1927.

AKTIEBOLAGET GELLLIVARE MALMFÄLT.

Walter Philipson. *Gunnar Dillner.*

NORRBOTTENS JÄRNVERKS AKTIEBOLAG.

M. Carlson.

Bilaga 1.

Ändringar i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolags bolagsordning.

§ 4.

Bolagets — — — vardera serien.

Den utdelningsbara nettovinsten skall för varje särskilt bokslutsår lika fördelas på antalet ton malm, som från bolaget tillhöriga gruvor under året fraktats å järnvägen Svartön—Riksgränsen. Denna nettovinst per ton skall fördelas mellan preferens- och stamaktier på följande sätt:

a) För tiden från och med den 1 oktober 1927 till och med den 30 september 1947 tilldelas preferensaktierna ett belopp per ton, som med sjuttiofem öre understiger halva nettovinsten per ton. Återstoden av nettovinsten tilldelas stamaktierna.

b) För tiden från och med den 1 oktober 1947 skall nettovinsten per ton i vad den belöper på en under bokslutsåret bortfraktad kvantitet av intill 3,750,000 ton malm, delas lika mellan preferens- och stamaktier och, i vad den belöper på överskjutande kvantiteter, fördelas med två tredjedelar till preferensaktierna och en tredjedel till stamaktierna.

För preferensaktiernas innehavare gälla, med avseende å rätt — — — stadgas.

§ 11.

Bolagets firma tecknas av den eller de styrelseledamöter, som därtill av styrelsen utses; dock att reverser, — — — bemyndigats.

Jämväl andra avtal eller andra handlingar, varom i § 12 mom. 4 sägs, skola — — — styrelseledamöterna.

§ 12.

Mom. 1. De av stamaktieägarne valda styrelseledamöterna äga att inom styrelsen utse ordförande och verkställande direktör. Vid förfall för den ordinarie ordföranden skall den bland de av stamaktieägarna valda styrelseledamöterna, som dessa härtill utse, inträda i hans ställe såsom ordförande. Därest staten, som enligt särskilt avtal äger rätt att, dels på vissa bestämda dagar och dels i viss annan ordning, efter i förväg gjord tillsägelse inlösa TGO tillhöriga stamaktier, behörigen gjort dylik tillsägelse, äga de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna att utse ordförande och ersättare för honom för tiden efter den ordinarie bolagsstämma, som närmast föregår inlösningsdagen, samt verkställande direktör för tiden efter inlösningsdagen.

Vid val av ordinarie ordförande och verkställande direktör skola vara tillstädes minst tre av de styrelseledamöter, vilka äga att i beslutet deltaga. Beslut fattas genom enkel röstpluralitet.

I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 2. Styrelsen — — — påfordras.

Mom. 3. Styrelsen — — — närvarande. Frågor av större betydelse skola, därest minst två av sistnämnda ledamöter så påfordra, behandlas vid två styrelsesammanträden med minst en veckas mellanrum.

Vid omröstning inom — — — olika meningar, ordföranden äga utslagsröst.

Mom. 4. Beslut om rättshandling. som innefattar åtagande för längre tid än intill den i det i mom. 1 omförmälda särskilda avtalet bestämda, efter beslutet närmast infallande dag, då staten med tillämpning av bestämmelserna i sagda avtal kan inlösa TGO tillhöriga stamaktier, är ej giltigt med mindre det biträdes av minst två av de av preferensaktieägarna valda styrelseledamöterna eller ock av den bland dem, som erhållit sådant bemyndigande av Kungl. Maj:t, som i § 11 här ovan sägs.

Har i behörig ordning tillsägelse om inlösen av ifrågavarande aktier skett, skall i fråga om försäljning för export, anställande av och anställningsvillkor för personal, upprättande av agenturkontrakt och vidtagande av liknande anordningar för försäljning samt uppgörande av befraktningsavtal, allt i den mån sådana beslut avse tiden efter inlösningsdagen, såsom styrelsens beslut gälla den mening, som omfattas av flertalet av de av preferensaktieägarna valda ledamöterna. I händelse av lika röstetal skilje lotten.

Mom. 5. Vid styrelsens — — — ledamot.

§ 17.

Aktieägares talan vid bolagsstämma må föras antingen av honom själv eller ock av hans befullmäktigade ombud eller annan laga ställföreträdare.

Tillhör aktie svenska staten, föres talan därför av den, som av Kungl. Maj:t därtill förordnas.

Preferensaktier medföra endast en tiondels röst för varje aktie.

§ 18.

Omröstning — — — emellan.

Beslut å bolagsstämma rörande arvode eller tantième vare icke giltigt, med mindre det biträtts av röstande, som företräda mer än hälften av preferensaktiekapitalet.

Bilaga 2.

Riktlinjer för gruvbrytningens ordnande vid Kiruna, Luossavaara och Malmberget.

Kiruna.

Brytningen skall tills vidare fortgå på samma sätt som för närvarande. Med undantag av den A-malm, vilken brytes under jord, skall sålunda all malm tills vidare uttagas medels brytning i dagen. Dagbrytningen förutsättes skola pågå till 175 meters avvägning norr om »Kapten» och till 160 meters avvägning söder därom.

Vid dagbrytningen iakttages, att hängväggen ävensom genom tidigare eller under brytningens fortgång blottad liggvägg nedtages i sådan utsträckning, att ras från desamma icke behöva befaras. Den härför erforderliga gråbergsbrytningen minskar med ökat djup på dagbrottet. Under senast gångna år har den erhållna malmen utgjort 65 procent av allt lösbrutet berg. Gråbergsbrytningen må icke minskas mer än som motsvarar en höjning av malmprocenten i allt brutet berg med högst 5 à 7 procent för varje ny palletage om 15 meters höjd. Den mindre ökningen om 5 procent avser högst liggande nya etage och den större ökningen om 7 procent lägst liggande dagbrytningsetage. I den mån risken för ras ökas på grund av oförutsedda omständigheter, skall emellertid gråbergsbrytning i motsvarande grad ökas.

Utfrakten av brutet häng- och liggväggsberg skall ske till på betryggande avstånd från fyndigheten anordnade upplag antingen direkt från dagpallarna eller, där så erfordras, genom stollar. Malmens avfrakt från malmpallarna skall såsom hittills ske till störtschakt, vilka på 225 meters avvägning stå i förbindelse med den å denna nivå drivna s. k. järnvägstunneln. Från schaktens mynning i tunneln tappas malmen direkt i statens järnvägsvagnar och utfraktas därefter till malmbangården.

De inom djupbrytningsområdet förefintliga, mer eller mindre regelbundna, i förhållande till fyndigheten i övrigt smärre partierna A-malm må brytas för sig. Dock skall denna brytning, så länge dagbrytningen pågår, begränsas till 1:sta och 2:dra djupbrytningsetagerna. Brytningen av nämnda A-malm förutsättes ske enligt magasineringsmetoden, varvid iakttages, att mellan magasinsrummen kvarsättas pelare av för hållfastheten betryggande dimensioner. Den vid ett magasins uppdrivande ackumulerade malmen må utdragas omedelbart efter det magasinet färdigdrivits. Härigenom uppkom-

mande tomrum skola fyllas genom strossning av malm i magasinsrummens fortsättning parallellt med pelarna. Denna strossning skall verkställas i så god tid, att brytning av när- och överliggande delar av fyndigheten icke hindras eller försvåras. Utbrytning av den i pelare kvarsatta malmen sker först sedan på ömse sidor angränsande tomrum fyllts.

Under nivån 175 meter norr om »Kapten» och 160 meter söder därom skall brytningen ordnas som djupbrytning. Övergången från dagbrytning till djupbrytning får icke ske tvärt utan successivt under ett flertal år, så att djupbrytningen kan växa ut till full omfattning utan fördyrande forcering och med bibehållande av oförminskad malmfångst under övergångsåren. Dagbrytningen skall därför under dessa år gradvis minskas i samma mån som djupbrytningen ökas.

1:sta djupbrytningsetagens sula skall förläggas till 215 meters avvägning och 2:dra etagens sula till 275 meters avvägning. Därunder skola etagerna anordnas med en höjd av 40 meter.

Magasinsbrytningsmetoden skall tillämpas för 1:sta och 2:dra etagen med de avvikelser, som kunna bliva nödvändiga vid brytning av gränsområdet mellan dagbrott och djupbrytning. Samma brytningsmetod beräknas jämväl vara användbar i 3:dje etagen.

För tillredning av *1:sta etagen* skall drivas en ny järnvägstunnel i liggväggen på en sträcka av c:a 1,500 meter med anslutning såväl norr som söder ut till nu förefintliga järnvägstunnel. Den nu drivna fältorten skall fortsättas vidare längs hela malmen. Från denna fältort skola tvärorter för magasinsbrytning anläggas i mån av brytningens fortgång. Nämnda järnvägstunnel, vars utförande antages kräva en tid av cirka 4 år, skall vara färdig och tillredningsarbetena för 1:sta etagen skola i övrigt påbörjas senast vid den tidpunkt, då den för dagbrytning tillgängliga malmkvantiteten nedgått till 20 miljoner ton.

Som tillredningsarbeten för *2:dra etagen* erfordras dels ett schakt för material- och persontransport, vilket schakt även är avsett att tjänstgöra som uppfordringsschakt för berg från tillredningsarbeten, dels erforderliga berguppfordringsschakt och slutligen transportorter längs hela malmen. Person- och materialschaktet skall påbörjas år 1930 och vara fullt färdigt år 1932, varefter utfraktsorten skall påbörjas. Av de egentliga berguppfordringsschakten skall *ett* vara färdigt senast när den för dagbrytning tillgängliga malmkvantiteten nedgått till 6 miljoner ton. Vid denna tidpunkt skall 2:dra etagen jämväl vara i huvudsak tillredd med såväl fältort som tvärorter för magasinen, så att en tredjedel av den totala malmfångsten kan förläggas till 2:dra etagen. Övriga berguppfordringsschakt skola vara färdiga cirka 3 år före den tid, då 1:sta etagen är utbruten.

Vid tiden för brytningens avslutande i 1:sta etagen bör *3:dje etagen*, vars iordningsställande beräknas taga i anspråk en tid av 6 år, vara till-

redd medels schakt, transportorter och tvärorter i sådan omfattning, att uppdrivning av magasin kan påbörjas för erhållande av malmfångst.

Sedan på sätt ovan angivits full övergång till djupbrytning skett, skall för framtiden iakttagas, att malmkvantiteter för 6 års brytning alltid äro tillredda med åtminstone schakt och utfraktsorter.

Luossavaara.

Nu pågående dagbrytning i den egentliga Luossavaara-malmen bör i huvudsak fortsätta ned till 100 meter avvägning. Därunder anordnas en etage för underjordsbrytning med utfraktsort å 170 meter avvägning direkt till malmfickan vid järnvägsspåret.

Utfraktsorten å 170 meter avvägning skall påbörjas 4 år innan malmen ovan 100 meter avvägning beräknas vara utbruten.

Utom den egentliga Luossavaara-malmen brytes i detta fält i dagbrott den s. k. Rektorsmalmen. Denna fyndighet befinner sig dock fortfarande på undersökningsstadiet, vadan tills vidare måste lämnas öppet, huru brytningen sedermera skall anordnas.

Malmberget.

I Malmberget tillämpas underjordsbrytning i 40 à 50 meter höga etager. Malmen uttages i allmänhet medels magasinbrytning med kvarlämnande av pelare, vilka senare uttagas medels magasinering eller skivrasbrytning. Där magasinsbrytning på grund av malmens större donläge eller andra förhållanden icke kan användas, tillämpas enbart skivbrytning (skivrasbrytning).

Samma brytningsmetoder skola även för framtiden användas. Vad angår tillredningsarbetena som för närvarande äro utförda för avsevärd tid framåt, stadgas att en malmkvantitet motsvarande minst 6 års brytning alltid skall finnas tillgänglig från stoll eller från schakt och utfraktsorter, utan annan åtgärd än att tvärorter (inom områden, där magasinsbrytning äger rum), och skivorter (inom skivbrytningsområdena) anläggas, i den mån brytningen fortgår.

Bilaga 3.

Riktlinjer för avskrivningar å Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag tillhörig egendom.

1) LKAB är icke skyldigt att på grund av malms bortförande göra avskrivning å själva malmfyndigheterna, ej heller å markvärden. Å all annan egendom skall för varje bokslutsår verkställas skälig avskrivning enligt följande.

2) Kostnaderna för all drivning av magasin liksom för tvärorter och skivorter skola bokföras såsom utgifter för det bokslutsår, under vilket arbetena ske, dock att tvärorter och tappstigar i 1:sta djupbrytningsetagen i Kiruna må, med undantag för tvärorter och tappstigar för A-malmsbrytningen, behandlas på sätt nedan under 3) är angivet.

3) Anläggningar inklusive byggnader och maskiner, vilka utföras huvudsakligen eller uteslutande för visst brytningsområde, skola, i den mån de icke omedelbart bokföras direkt å driften, särskilt bokföras, och vid varje år till så stor del avskrivas, som svarar mot under året bruten malmkvantitet i förhållande till hela den malmkvantitet, som kan tillgodogöras inom området i fråga. Skulle någon del av dylik anläggning icke underhållas på sådant sätt, att den utan extra kostnader är brukbar tills malmen inom området blivit tillgodogjord skall särskild avskrivning ske.

Anläggningar av ovannämnda slag äro exempelvis följande: Järnvägstunneln i Kiirunavaara jämte störtschakt och krosshus, vilka skola avskrivas på dagbrytningen och 1:sta djupbrytningsetagen; stollar och fältorter med spår samt ledningar för luft, vatten och elektricitet.

På varje djupbrytningsetage skall avskrivas sådan del av uppfordringsschakten genom denna etage (med tillhörande inbyggnad) som ligger mellan etagens övre och nedre nivåer. Vad ovan sagts om avskrivning i samband med bristande underhåll av anläggning gäller även för uppfordringsschakt.

4) Å övrig bolaget tillhörig egendom inom Sverige skall vid varje års bokslut avskrivning göras med viss nedan angiven kvot av dess värde. Nämnda värde skall beträffande egendom, som förvärvats före bokslutsåret 1 oktober 1926—30 september 1927 utgöras av det i detta bokslutsårs ingående balanskonto uppgivna beloppet, men för senare tillkommen egendom utgöras av anskaffningsvärdet. Avskrivningskvoten skall vara:

för anläggningar	2.5	procent
för maskiner	5	»
för inventarier	8	»

Till anläggningar hänföras vägar och planeringar, vatten- och kloakledningar, husbyggnader, såsom bostadshus, kraftstations-, verkstads- och sågbyggnader samt byggnader för anriknings- och sovringsverk, spårvägar, huvudkraftledningar, normaljärnvägsspår utanför gruvorna o. dyl.

Till maskiner hänföras samtliga *fasta* maskiner, ångpannor och rörledningar, uppställda i någon av ovannämnda byggnader eller anläggningar, ävensom permanenta gruvpumpar och malmkrossar.

Till inventarier hänföras större flyttbara maskiner, malmlastningsskopor, kranar, lokomotiv, vagnar för gruvdriften, arbetsmaskiner och verktyg, möbler m. m. dyl.

Då anläggningar, maskiner och inventarier för framtiden sakna användning eller blivit obrukbara, skola deras eventuellt återstående, bokförda värden samma år avskrivas.

5) Å järnvägsvagnar i trafik skall göras avskrivning, likvärdig med den avsättning till förnyelsefond, som statens järnvägar verkställa för motsvarande materiel.

För riksdagen har det framstått såsom en angelägenhet av synnerlig vikt, att statens delägarskap i de stora lappländska gruvfälten är så ordnat, att därigenom icke uppstår något hinder för malmtillgångarnas tillgodogörande på det sätt, som ur det allmännas synpunkt måste anses vara mest tillfredsställande. Av vad föredragande departementschefen anfört och de upplysningar riksdagens vederbörande utskott härutinnan i övrigt inhämtat finner riksdagen framgå, att den nu gällande ordningen är behäftad med vissa brister. Med hänsyn till de genomgripande förändringar, som läget på malmmarknaden undergått i följd av världskriget, är det ock förklarligt, att de tidigare träffade överenskommelserna mellan staten och de enskilda aktieägarna i malmbolaget, hur skickligt de än äro uppgjorda, kunna behöva underkastas revision på vissa punkter. Bristerna i de nuvarande bestämmelserna framträda särskilt då det gäller att rationellt utnyttja förefintliga avsättningsmöjligheter på den tyska marknaden. I föredragande departementschefens yttrande har framhållits, hurusom det för malmbolagets största avnämare, den westfaliska järnindustrien, är av stor vikt att kunna med det snaraste ordna sin malmförsörjning på lång sikt. Enligt riksdagens mening skulle det vara oklokt att icke omedelbart upptaga de från tysk sida ifrågasatta förhandlingarna om en uppgörelse gående ut på att en betydande del av dess malmbehov för en längre tidsperiod komme att tillgodoses genom leveranser från våra norrländska gruvor. Att en sådan ordning även för vårt land innebär avsevärda fördelar är uppenbart. Därigenom skulle sålunda i första hand vinnas garantier för att den vid gruvorna anställda arbetare-

stammen erhölle en jämn och säker sysselsättning under en längre tid framåt. Den dominerande ställning på den tyska marknaden, som delvis i följd av kriget och dess verkningar skapats för våra lappländska fosforhaltiga malmer, skulle bibehållas och alltmera befästas till båtnad icke minst för den framtida avsättningen av malmtillgångarna. Huru länge det för oss gynnsamma utgångsläge, som de nuvarande konjunkturerna erbjuda, kommer att fortfara, är emellertid synnerligen ovisst. Genom ett uppskov kan det rätta ögonblicket för träffande av en fördelaktig uppgörelse försittas till obotlig skada för landet. Vid nu angivna förhållanden och då det av skäl, som i propositionen anförts, måste anses utgöra en nödvändig förutsättning för träffande av en uppgörelse med de tyska avnämarna, att vissa frågor rörande rättsförhållandet mellan staten och de enskilda aktieägarna bliva ordnade, har riksdagen icke funnit det tillrådligt att uppskjuta lösningen av dessa frågor.

Den revision av gällande avtal, som i propositionen ifrågasättes, har icke, såsom förut vid olika tillfällen skett, inskränkts till träffande av en särskild överenskommelse om vissa tillägg till de äldre avtalen eller ändring av sådana däri upptagna bestämmelser, som befunnits vara mindre lämpliga. I stället ha i ett förslag till nytt avtal, som skall ersätta samtliga de tidigare avtalen, sammanförts icke blott de nya bestämmelser, som nu ifrågasättas, utan även sådana redan gällande bestämmelser, vilka äro av beskaffenhet att böra fortfarande tillämpas. Härigenom har större överskådlighet vunnits över de ämnen, som äro föremål för reglering, på samma gång som ett tillfälle erbjudit sig att förtydliga gällande regler på de punkter, där oklarhet förelegat.

Vad beträffar de anordningar, som i den ifrågasatta överenskommelsen vidtagits i syfte att undanröja förefintliga brister i de nuvarande avtalen, finner riksdagen dessa vara välbetänkta.

Jämfört med vad nu gäller äger det föreslagna avtalet enligt riksdagens mening ett avgjort företräde därutinnan, att staten såsom ägare av halva aktiekapitalet redan från och med den 1 oktober innevarande år principiellt skall behandlas såsom hälftendelägare i malmbolaget, d. v. s. komma i åtnjutande av samma rättigheter och vara underkastad samma skyldigheter, som förefinnas för trafikbolaget i egenskap av ägare av den andra hälften av aktiekapitalet. Under det att statens rätt till utdelning för närvarande är begränsad till en viss avgift å hälften av den brutna malmen och stamaktieägarna uppbära nettovinsten i övrigt, skall sålunda enligt förslaget malmbolagets vinst — bortsett från en viss bestämd royalty som under tiden 1 oktober 1927—1 oktober 1932 skall utgå till trafikbolaget för varje ton bortfraktad malm — delas lika mellan preferens- och stamaktieägarna. Att den sålunda föreslagna ordningen, även om hänsyn tages till att staten ikläder sig medansvarighet för malmbolagets skulder, kan beräknas komma att för tiden till den 31 december 1936 årligen tillföra staten betydligt ökade inkomster från gruvrörelsen, är

uppenbart. Av vikt är emellertid vidare, att på detta sätt en naturlig grundval skapas för samarbete mellan staten och de enskilda aktieägarna till båtnad för den framtida skötseln och utvecklingen av gruvföretaget och därigenom till fördel för kontrahenterna å ömse sidor.

I detta sammanhang må särskilt framhållas, att det föreslagna hälftenbruket mellan staten och de enskilda delägarna på ett effektivt sätt undanröjer vissa av de hinder, som hittills förelegat för ett rationellt utnyttjande av förefintliga försäljningsmöjligheter. Därigenom bortfaller till en början en särskild anledning till den i 1907 och 1908 års avtal fastställda begränsningen av malmexporten, nämligen den att trafikbolaget skulle uppbära den huvudsakliga inkomsten av de till export medgivna kvantiteterna. Det föreslagna systemet, vilket bygger på samma tanke, som enligt 1913 års avtal legat till grund för fastställandet av den till staten utgående höga royaltyn, måste vidare i nuvarande läge anses innebära en lösning, som säkrare än en tillämpning av nämnda avtal leder till det åsyftade resultatet: att tillförsäkra staten halva inkomsten på den malm, som inom ramen av den för export medgivna kvantiteten kan komma att försäljas.

Då det gäller att avgöra, huruvida åt malmbolaget, på sätt i propositionen föreslagits, bör lämnas tillstånd att för varje bokslutsår bortfrakta en till 9 miljoner ton höjd malmkvantitet, är det visserligen icke nog med att tillse, att staten erhåller en skälig andel i den å rörelsen uppkomna vinsten. Vikten av att för framtida behov bevara ifrågavarande nationalrikedom måste givetvis även noga beaktas. Enligt riksdagens mening kan emellertid ett godkännande av förslaget i denna del icke anses innebära något åsidosättande av vad tillbörlig hänsyn till denna synpunkt kräver.

Mot det föreliggande förslaget hava betänkligheter uttalats ur den synpunkten, att den svenska järnhanteringens intressen, därest förslaget godkändes, skulle komma att för framtiden lida ett svårt avbräck. De farhågor, som härutinnan gjort sig gällande, synas riksdagen vara betydligt överdrivna. Riksdagen behjärtar livligt vikten av att den inhemska järnindustriens behov av råvara i första hand tillfredsställes. För detta behovs tillgodoseende synes emellertid genom särskilda bestämmelser i förslaget vara väl sörjt. Denna uppfattning bestyrkes därav, att från järnhanteringens målsmän några krav på ytterligare garantier icke framförts. Att av hänsyn till den tänkbara möjligheten, att sådana krav i en mer eller mindre avlägsen framtid kunna komma att framställas, nu avstå från att vidtaga åtgärder för ett rationellt tillgodogörande av våra malmtillgångar synes riksdagen icke vara en klok politik. I fråga om vissa erinringar, som framställts mot en ökad järnmalmsexport på den grund att därigenom komme att understödjas en för vår egen järnhantering farlig utländsk konkurrens, anser sig riksdagen böra erinra om ett uttalande i riksdagens skrivelse nr 121 år 1907 i anledning av då förelig-

gande förslag till avtal. Riksdagen framhöll, att lika litet som England funnit det vara med sina intressen förenligt att förbjuda export av stenkol för att icke giva näring åt den konkurrens, för vilken detta lands industri är utsatt från främmande länder, lika litet syntes det vad vårt land anginge vara fog för att av liknande hänsyn förhindra en järnmalmsexport, som i förhållande till landets malmtillgångar icke kunde anses vara överdriven.

Rörande den ekonomiska innebörden av det föreslagna nya avtalet hava till riksdagens vederbörande utskott överlämnats beräkningar utförda av överdirektören W. Borgquist och revisionssekreteraren H. Waller utvisande, vilken vinst staten respektive trafikbolaget (TGO) sannolikt kunna erhålla vid tillämpning av nuvarande avtal respektive om det föreslagna nya avtalet godkännes. I utredningen anföres bland annat följande.

Brytningsplan vid tillämpning av nuvarande avtal.

I dessa beräkningar har man utgått ifrån, att om de nuvarande avtalen skola tillämpas, brytningen från de lappländska malmfälten kommer att begränsas till följande kvantiteter under tiden till och med 1936:

från Kiruna	4.8	miljoner	ton pr år
» Gellivare som styckemalm	1.3	»	» » »
» Gellivare som slig	0.125	»	» » »
» Luossavaara	0.35	»	» » »
Summa	6.575	miljoner	ton pr år.

Huru brytningen i Kiruna och Gellivare (styckemalmen) enligt den i beräkningen antagna brytningsplanen fördelas på de olika avtalen och huru de kontrakterade kvantiteterna därvid minskas, framgår vad beträffar tiden t. o. m. 1936 av tabellen nedan.

Tabell A.

	Sannolik tillgång 1/10 1927	Brytning 1/10 1927—36	Utfallna kvantiteter	Återstod
Kiruna (milj. ton)				
1907 års malm	41.6	27.7	9.7	4.2
1908 » »	2.3	2.3	—	0
1913 » »	20.3	14.4	4.0	1.9
Summa	64.2	44.4	13.7	6.1
Gellivare (milj. ton)				
1907 års malm	3.0	3.0	—	0
1908 » »	0.9	0.9	—	0
1913 » »	8.9	8.1	0.5	0.3
Summa	12.8	12.0	0.5	0.3

För tiden efter år 1936 har räknats med följande brytning i Kiruna och Gellivare (i detta fall *inkl.* sligen).

Tabell B.

Brytning (milj. ton)	Vid inlösen 1936		Vid hälftenbruk efter 1937	
	Kiruna	Gellivare	Kiruna	Gellivare
År 1937	4.8	1.3	2.9 [1] 1.9 [2]	0.9 [1] 0.3 [2]
» 1938	5.0	1.6	5.0	1.6
» 1939	5.3	2.0	5.3	2.0
» 1940 och följande	5.65	2.0	5.65	2.0

Avtalen om Luossavaara och varpmalmen från Gellivare hava antagits bliva förlängda till slutet av år 1936, om inlösen sker, eljest till slutet av år 1937. I förra fallen hava byggnaderna å Luossavaara antagits bliva inlösta av staten, i senare fallet av LKAB vid utgången av de prolongerade avtalen. Brytningen från Luossavaara har antagits i genomsnitt bliva 0.35 miljon ton per år. Den totala brytningen skulle alltså från och med år 1940 bliva i genomsnitt 5.65 + 2.0 + 0.35 = 8 miljoner ton per år.

Förklaringar till brytningsplanen.

De i tabell A upptagna, under kriget utfallna kvantiteterna äro beräknade med den förutsättningen att krigsperioden varat till den 10 januari 1920, då Versaillesfreden ratificerades. Staten har icke tagit ståndpunkt till denna fråga. TGO har rättighet att till LKAB:s självkostnad uttaga dessa utfallna kvantiteter under åren 1937—1942, om inlösen skett, och under åren 1938—1942, om inlösen icke skett år 1936.

Om inlösen sker, har staten skyldighet lämna TGO ersättning för de 4.2 miljoner ton 1907 års malm, som enligt tabell A skulle återstå vid inlösen.

Det har hävdats den uppfattningen, att LKAB på grund av § 6 i 1913 års kontrakt icke skulle under åren 1933—36 kunna uttaga malm på 1907 års avtal, förrän LKAB först utfraktat vad som återstår på 1913 års avtal. Någon skyldighet att på detta sätt utfrakta *utfallna* kvantiteter av 1913 års malm kan under inga förhållanden anses föreligga, och tillämpligheten av förberörda bestämmelse skulle därför icke hava annan verkan än att den vid 1936 års utgång återstående, utöver utfallna kvantiteter outtagna malmkvantiteten om tillhopa 6.1 miljoner ton skulle i sin helhet utgöra 1907 års malm, vilken staten i händelse av inlösen vore skyldig lösa. Detta skulle i viss mån vara till TGO:s förmån, enär bolaget då finge tillfälle att tillgodogöra sig vinsten på *all* den malm, som kan uttagas enligt nuvarande avtal.

På vissa håll har betvivlats, att LKAB kommer att följa den ovan skisserade brytningsplanen och sålunda uttaga den avgivna stora kvantiteten 1913 års malm (framför allt i Gellivare). I den mån anmärkningen är befogad, är den endast ett bevis för att statens vinst av de *nuvarande* avtalen i föreliggande beräkningar blivit något för gynnsamt bedömd.

Dessutom har framhållits önskvärdheten, att LKAB tillgodoser det ökade malmbehovet genom att före 1936 års utgång på de nuvarande kontrakten uttaga all tillåten malm. — Staten skulle otvivelaktigt hava stor fördel därav även i jämförelse med ovan skisserade och för staten relativt gynnsamma brytningsplan. Dels skulle statens inkomst före utgången av år

[1] 1907 års malm inkl. slig för Gellivare.
[2] 1913 års malm.

1936 ökas, dels skulle vidare staten slippa ifrån skyldigheten att lämna ersättning för outtagen 1907 års malm, dels skulle slutligen staten befrias från skyldigheten att leverera utfallna kvantiteter. TGO har emellertid icke velat följa den uppmaning i samma riktning som statsrepresentanterna sedan år 1925 ställt till TGO. Orsaken är dels att LKAB icke kan hinna till slutet av år 1936 avskriva de för en ökad brytning i Kiruna erforderliga anläggningarna, dels givetvis också att TGO eftersträvar en sådan ny uppgörelse, genom vilken vinsten icke endast tillfaller staten utan jämväl TGO.

Brytningsplan vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet.

Brytningen antages i genomsnitt per år bliva i

	Kiruna	Gellivare	Luossavaara
år 1928	5.0	1.6	0.35
» 1929	5.3	2.0	0.35
» 1930 och följande	5.65	2.0	0.35

Dessa kvantiteter äro visserligen lägre än de maximikvantiteter, som tillåtas enligt det nya avtalet, men såväl vid tillämpning av det nya avtalet som vid brytning enligt det gamla har det ansetts nödvändigt att räkna med en reducerad genomsnittskvantitet med hänsyn till de hinder, som periodvis inträffa.

Värdet av de olika avtalen.

På basis av ovan angivna brytningsplaner har beräknats vilken vinst staten respektive TGO kunna erhålla under olika förutsättningar.

Alternativ I avser det fallet
att de nuvarande avtalen bliva beståndande
att inlösen icke sker år 1936
att alltså hälftenbruk inträder år 1938 och
att malmfångsten till 1936 års slut är begränsad till 6,575,000 ton per år men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton per år.

Resultatet framgår av tabell I.

Alternativ II avser det fallet
att de nuvarande kontrakten bliva beståndande
att inlösen sker år 1936
att malmfångsten till 1936 års slut är begränsad till 6,575,000 ton per år men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton per år.

Resultatet framgår av tabell II.

Alternativ III och IV avse de båda fallen
att det föreslagna nya avtalet godkännes
att malmfångsten snarast ökas till 8,000,000 ton per år samt att
enligt alternativ III inlösen sker år 1947 och
enligt alternativ IV inlösen sker år 1967.

Resultaten framgå av tabell III och IV.

Tabell I. Nuvarande kontrakt följas med tillämpning av hälftenbruk fr. o. m. år 1938.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter			
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
1. Inkomst av styckemalm från Kiruna och Gellivare	1/10 1927—36	97.4	74.0	41.9	30.4	205.8	158.1
2. D:o d:o d:o	under 1937	10.0	5.8	4.6	2.5	21.6	12.4
3. D:o Luossavaara	1/10 1927—36	9.6	7.5	0.7	0.5	5.8	4.5
4. D:o d:o	under 1937	1.0	0.6	0.07	0.04	0.6	0.4
5. Inkomst av slig från Gellivare	1/10 1927—36	—	—	0.3	0.2	2.0	1.6
6. D:o d:o	under 1937	—	—	0.04	0.02	0.2	0.1
7. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	1/1 1938—30/9 1947	183.1	80.1	66.9	27.8	183.1	80.1
8. D:o d:o	1/10 1947—30/9 1967	364.0	73.5	131.3	25.1	364.0	73.5
9. Ersättning för utfallna kvantiteter	—	— 30.5	— 15.0	—	—	30.5	15.0
10. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	1.5
11. Slutvärde av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	727.9	33.8	262.6	12.2	727.9	33.8
Summa	—	1,362.5	261.1	508.4	98.8	1,544.0	381.0
12. Frakttillägg	—	+ 57.5	+ 35.0	—	—	— 57.5	— 35.0
13. TGO:s utgift för gäldande av LKAB:s skuld den 30/12 1937	—	—	—	—	—	— 50.0	— 28.8
Summa	—	1,420.0	296.1	508.4	98.8	1,436.5	317.2

Diskontering till 1 oktober 1927.

Beräkningarna i tabell I—IV hava utförts för en 80 års period framåt för att man å ena sidan icke skall bortse från det värde, som brytningen har även under en mera avlägsen framtid, samtidigt som det å andra sidan ansetts lämpligt visa, att då de under en mera avlägsen framtid uppkommande vinsterna diskonteras till nuvarande tid, desamma utgöra ett relativt måttligt belopp. För de båda alternativ, som under diskussionen hittills tilldragit sig störst intresse, nämligen tillämpning av nuvarande avtal med inlösen år 1936 (alternativ II) respektive tillämpning av det föreslagna nya avtalet med inlösen år 1947 (alternativ III), blir resultatet efter 1 oktober 1947 ungefär enahanda, emedan i båda alternativen räknas med ren statsdrift.

För varje vinst- (och skatte)belopp har i tabellerna I—IV angivits dels den summa, som direkt kommer att erhållas under respektive perioder, dels däremot svarande belopp vid diskontering till den 1 oktober 1937. Diskonteringen har skett efter 5 1/2 procent, vilket ansetts lämpligt därför att man vid jämförelse mellan en relativt säker vinst under t. ex. den närmaste 10-

Tabell II. Nuvarande kontrakt följas intill 31/12 1936, därefter ren statsdrift.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor)				TGO:s vinst (milj. kronor)	
		Royalty och utdelning		Skatter			
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
1. Inkomst av styckemalm från Kiruna och Gellivare	1/10 1927—36	97.4	74.8	41.9	30.4	205.8	158.1
14. D:o d:o inkl. malm från Luossavaara och slig från Gellivare	under 1937	40.3	23.3	—	—	—	—
3. Inkomst av styckemalm från Luossavaara	1/10 1927—36	9.6	7.5	0.7	0.5	5.8	4.5
5. Inkomst av slig från Gellivare	1/10 1927—36	—	—	0.3	0.2	2.0	1.6
15. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	1/1 1938—30/9 1947	433.1	189.5	—	—	—	—
16. D:o d:o	1/10 1947—30/9 1967	859.2	173.5	—	—	—	—
17. Inlösenbelopp	—	— 205.9	— 125.5	—	—	205.9	125.5
18. Ersättning för outfraktad malm	—	— 19.9	— 12.1	—	—	19.9	12.1
19. Ersättning för utfallna kvantiteter	—	— 73.0	— 37.0	7.3	3.7	65.7	33.3
20. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	1.5
21. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,718.4	79.9	—	—	—	—
Summa	—	2,859.2	373.9	50.2	34.8	507.6	336.6
12. Frakttillägg	—	+ 57.5	+ 35.0	—	—	— 57.5	— 35.0
13. TGO:s utgift för gäldande av LKAB:s skuld den 30/12 1936	—	—	—	—	—	— 50.0	— 30.5
Summa	—	2,916.7	408.9	50.2	34.8	400.1	271.1

årsperioden samt en relativt osäker vinst under en mera avlägsen framtid icke kan räkna med samma låga ränta, som man erhåller vid en fullkomligt säker placering, utan snarare med den högre ränta, som en industriidkare begär av en placering, där vinsten kan under ogynnsamma förhållanden komma att reduceras eller bortfalla.

Vinsten per ton malm.

Nedan angivas i tabell C de vinstsiffror å vilka beräkningarna baseras. Där två siffror angivits, avser siffran under a) den vinst, som kan förväntas, om nuvarande avtal skola följas och brytningen därför tillsvidare begränsas, medan siffran under b) anger den vinst, som kan förväntas vid tillämpning av det föreslagna nya avtalet. Samtliga vinstsiffror avse nettovinsten + royalty till staten respektive TGO + skatt till svenska staten.

Tabell III. Det föreslagna nya avtalet följes med inlösen den 30 september 1947 och därefter ren statsdrift.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor) Royalty och utdelning		Skatter		TGO:s vinst (milj. kronor)	
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
22. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara	1/10 1927—36	179.1	135.2	42.2	30.0	213.2	164.5
23. D:o d:o	under 1937	21.0	12.1	5.2	2.9	21.0	12.1
24. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	1/1 1938—30/9 1947	186.5	82.0	42.5	17.7	186.5	82.0
25. D:o d:o	1/10 1947—30/9 1967	805.6	162.7	—	—	—	—
26. Inlösenbelopp	—	— 245.4	— 84.1	—	—	245.4	84.1
27. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	2.5
28. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,611.3	74.9	—	—	—	—
29. Eftergift beträffande royalty för 1913 års malm för tiden före 1/10 1927	—	— 1.4	— 1.4	—	—	1.4	1.4
Summa	—	2,556.7	381.4	89.9	50.6	670.0	346.6
30. Bolagets utgift för frakttillägg	—	+ 20.0	+ 20.0	—	—	— 20.0	— 20.0
Summa	—	2,576.7	401.4	89.9	50.6	650.0	326.6

Tabell IV. Det föreslagna nya avtalet följes med inlösen den 30 september 1967 och därefter ren statsdrift.

Post	Tidsperiod	Statens vinst (milj. kronor) Royalty och utdelning		Skatter		TGO:s vinst (milj. kronor)	
		odisk.	disk.	odisk.	disk.	odisk.	disk.
22. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara	1/10 1927—36	179.1	135.2	42.2	30.0	213.2	164.5
23. D:o D:o	under 1937	21.0	12.1	5.2	2.9	21.0	12.1
24. Inkomst av styckemalm från Kiruna, Gellivare och Luossavaara samt slig från Gellivare	1/1 1938—30/9 1947	186.5	82.0	42.5	17.7	186.5	82.0
31. D:o d:o	1/10 1947—30/9 1967	401.7	81.1	123.1	23.6	280.8	56.7
32. Inlösenbelopp	—	— 225.3	— 26.5	—	—	225.3	26.5
27. Lösen för byggnader vid Luossavaara	—	—	—	—	—	2.5	2.5
28. Slutvärde för staten av inkomsten genom statsdrift i fortsättningen	1967—2007	1,611.3	74.9	—	—	—	—
29. Eftergift beträffande royalty för 1913 års malm för tiden före 1/10 1927	—	— 1.4	— 1.4	—	—	1.4	1.4
Summa	—	2,172.9	357.4	213.0	74.2	930.7	345.7
30. Bolagets utgift för frakttillägg	—	+ 20.0	+ 20.0	—	—	— 20.0	— 20.0
Summa	—	2,192.9	377.4	213.0	74.2	910.7	325.7

Tabell C.

Å r	Kiruna		Gellivare styckemalm		Gellivare slig	Luossa-vaara
	a)	b)	a)	b)		
1927	6.50	6.50	4.70	4.70	2.00	5.00
1928	6.50	6.50	4.70	4.80	2.00	5.00
1929—37	6.50	6.50	4.70	4.90	2.00	5.00
			Gellivare styckmalm + slig			
			a)	b)		
1938	6.30	5.95	4.65	4.40	—	5.20
1940	6.20	5.85	4.75	4.40	—	5.20
1943	6.00	5.65	4.75	4.40	—	5.20
1947 och därefter	5.60	5.25	4.75	4.40	—	5.20

Förklaring till tabell C.

a) Vid tillämpning av nuvarande avtal tänkas vinstsiffrorna per ton bliva oförändrade till och med år 1936. Därefter inträder en förändring. På den grund att TGO gäldar LKAB:s skulder försvinner en ränteutgift motsvarande cirka 35 öre per ton Kiruna- och Gellivaremalm, men å andra sidan måste för förlagskapital och för kostnader för djupbrytning upplånas ett kapital, som drager en beräknad ränteutgift av 15 öre per ton Kiruna- och Gellivaremalm. Djupbrytningen i Kiruna förorsakar en ökad kostnad, vilken antages år 1938 utgöra 5 öre per ton för att år 1947 stiga till 75 öre per ton. När brytningen i Gellivare från och med år 1938 ökas, sjunker brytningskostnaden per ton, och detta beräknas medföra en ökad vinst per ton av 10 öre för år 1938 samt och 20 öre för följande år. Från och med år 1938 ökas järnvägsfrakten för Kiruna- och Gellivaremalm med 35 öre per ton men frakten för Luossavaaramalm sjunker med 20 öre per ton.

b) Då LKAB:s skulder icke skola betalas av TGO, bliva ränteutgifterna för Kiruna- och Gellivaremalm från och med år 1937 35 öre per ton högre än enligt a). Frakt och bryttningskostnader ändras på samma sätt som i a), dock att den vid ökad brytning minskade brytningskostnaden per ton i Gellivare börjar inträda redan från och med år 1928.

Inlösensummorna.

Om inlösen sker år 1936, skall inlösensumman baseras på medelvinsten under åren 1922—1933.

Vill man med ledning av LKAB:s förvaltningsberättelser för tiden 1 oktober 1921—30 september 1926 fastställa medelvinsten per ton under dessa år, kan man icke helt enkelt dividera nettovinsten under varje år med den skeppade kvantiteten.

Från skeppningen, som under nämnda år utgjort inalles 23,728,000 ton, måste dragas den kvantitet av 1,805,000 som skeppats från engelska regeringens lager och som icke tillfört LKAB någon vinst utöver omkostnaderna.

Till nettovinsten måste läggas det belopp staten erhållit i royalty.

Korrektion måste göras för avskrivning som skett å malmlagren i den mån denna representerar »dold» vinst.

Korrektion måste verkställas med hänsyn till skadestånd, som under perioden 1 oktober 1921—30 september 1926 utbetalts och som hänför sig till tidigare affärer.

Korrektion måste vidare göras för de utbetalningar, som av LKAB verkställts under perioden i fråga med hänsyn till frakttillägg under åren 1920—1921.

Slutligen måste hänsyn tagas därtill, att malmen icke skeppats från Kiruna och Gällivare i den proportion som i inlösenbestämmelsen omtalas, nämligen 36,000,000 ton Kiruna- och 9,000,000 ton Gellivaremalm, utan i relativt större utsträckning från Gällivare, varigenom medelpriset utfallit något lägre än om endast $^1/_5$ tagits från Gällivare.

När hänsyn tages till dessa omständigheter blir medelvinsten för åren 1922—1926 5 kronor 4 öre per ton.

Den för åren 1927—1933 beräknade medelvinsten har blivit 5 kronor 72 öre per ton.

Att vinsten under åren 1922—1926 blivit 68 öre lägre beror till väsentlig del på den minskade malmskeppningen under besättningen av Ruhr.

För hela perioden 1922—1933 har erhållits en medelvinst för $^4/_5$ Kirunamalm och $^1/_5$ Gellivaremalm av 5 kronor 43 öre per ton. Inlösensumman år 1936 är emellertid beräknad efter 5 kronor 39 öre per ton. Inlösensumman har sålunda blivit 12.5 × 5.39 × 3,750,000 = 252.656 miljoner kronor.

Från inlösensumman år 1936 skall emellertid dragas 1 krona 50 öre per ton malm som utfraktas enligt 1913 års avtal jämte viss ränta, vilket avdrag enligt den uppställda brytningsplanen blir 46.744 miljoner kronor. Nettoinlösensumman per 31 december 1936 blir alltså 205.912 miljoner kronor.

Vid denna beräkning har icke tagits hänsyn till TGO:s uppfattning

att till följd av besättningen av Ruhrområdet under åren 1923—1924 dessa år, då medelvinsten var särskilt låg, delvis icke böra medtagas vid beräkningen av medelvinsten för åren 1922—1933,

att LKAB:s räntekostnader icke skola betraktas som en driftutgift, när den för inlösensumman bestämmande medelvinsten beräknas, eftersom LKAB vid inlösen år 1936 skall överlämnas skuldfritt till staten samt

att LKAB:s skatter, åtminstone delvis, icke heller skola betraktas som driftutgift.

Vinna dessa TGO:s synpunkter värderingsnämndens bifall, så kan inlösensumman, även om skattemomentet lämnas i huvudsak obeaktat, ökas med cirka 35 miljoner kronor.

Vid tillämpning av det nya avtalet skall inlösensumman baseras å vinsten på 4,250,000 ton; således en större kvantitet än år 1936. Men det bör beaktas att denna malmkvantitet icke såsom vid 1936 års inlösen till endast 20 procent är tagen från Gellivare utan till 25 à 27 procent. Nyssnämnda ovisshetsmoment, angående vad som vid medelvinstens beräkning skall anses som driftutgift, äro borteliminerade, emedan inlösensumman skall baseras direkt på de i boksluten angivna nettovinsterna.

Medelvinsten för åren 1 oktober 1936—30 september 1945 är beräknad till 4 kronor 62 öre per ton. Minskningen i förhållande till medelvinsten under åren 1922—1933 beror på ökad fraktkostnad, djupbrytning samt den relativt stora kvantiteten malm från Gellivare och Luossavaara.

Inlösensumman blir 12.5 × 4.62 × 4,250,000 = 245.438 miljoner kronor.

Vid inlösen år 1967 minskas medelvinsten med hänsyn till totalövergång

till djupbrytning till 4 kronor 24 öre per ton och inlösensumman blir 225.250 miljoner kronor.

Ovannämnda inlösensummor hava i tabellerna införts som driftutgifter. Det kunde ifrågasättas, att man i beräkningarna endast skulle infört räntan å inlösensumman. Dels bliva emellertid därvid beräkningarna mindre överskådliga, dels skulle, om inlösensumman lämnas oamorterad år 2007, därigenom icke ernås större ökning i statens sammanlagda vinst i alternativen II, III och IV per 1 oktober 1927 än cirka 3.5 miljoner kronor. Slutligen inverkar detta betraktelsesätt praktiskt taget icke på jämförelsen mellan alternativen II och III. Skillnaden mellan dessa alternativ blir per 1 oktober 1927 cirka 0.15 miljoner kronor.

De utfallna kvantiteterna.

Vinstbeloppen för åren 1938—47 i tabell I position 7 samt i tabell II position 15 hava beräknats utan hänsyn till de utfallna kvantiteterna. Med hänsyn till dessa hava därefter korrektionsposter införts i tabell I position 9 och tabell II position 19. Med hänsyn till den diskussion, som i riksdagens vederbörande utskott förekommit beträffande dessa poster, må här anföras följande.

Vinsten på de utfallna kvantiteterna är beräknad till följande belopp:

för Kirunamalm	13,646,262 × 6.50 = 88.7	miljoner kronor
» Gellivaremalm	477,839 × 5.10 = 2.4	» »
	Summa 91.1	miljoner kronor.

Härvid har beräknats, att i förhållande till tiden före år 1936 vinsten i Kiruna är oförändrad, i det att ränteutgiften minskats med 20 öre men brytningskostnaden ökats med i genomsnitt 20 öre per ton samt att i Gellivare vinsten ökats med 20 öre på grund av minskad räntekostnad och med 20 öre på grund av minskad brytningskostnad.

Royalty och utdelning till staten skall utgå med följande belopp:

för 1907 års Kirunamalm	9,696,262 × 0.50 = 4.8	miljoner kronor
» 1913 » »	3,950,000 × 3.00 = 11.9	» »
» 1913 » Gellivaremalm	477,839 × 3.00 = 1.4	» »
	Summa 18.1	miljoner kronor.

Vid hälftenbruk (alternativ I) erhåller TGO 0.5 × 91.1 — 18.1 = 27.5 miljoner, medan staten mister samma belopp.

Tages emellertid jämväl hänsyn till den inverkan de utfallna kvantiteterna hava på statens skatt och på fraktavgiften (de utfallna kvantiteterna skola befraktas enligt nuvarande fraktavtal) och skiljer man därvid icke mellan statens direkta inkomster från LKAB, dess skatteinkomster och dess fraktavgifter, så blir TGO:s vinst och statens inkomstminskning lika med 30.5 miljoner kronor.

Om inlösen skett år 1936, erhåller TGO i första hand 91.1 — 18.1 = 73 miljoner kronor, varifrån dock bör dragas den skatt av cirka 10 procent som TGO får betala.

Outtagen 1907 års malm.

För sådan del av 1907 års malm, som vid inlösen återstår obruten och som icke är inräknad i de utfallna kvantiteterna — enligt brytningsplanen ovan 4.2 miljoner ton Kirunamalm — skall staten erlägga lösensumma. Denna har beräknats till 5.75 — 1 = 4.75 kronor (efter avdrag av kronoskatt) per ton.

Skuldfriheten.

Med hänsyn till att LKAB skall vid inlösen år 1936 respektive vid början av hälftenbruk år 1938 vara skuldfritt, måste i tabell I och II såsom utgift för TGO införas LKAB:s sannolika skuldbelopp omkring år 1936. Detta skuldbelopp har i propositionen antagits till 50 miljoner kronor. Detta belopp är erhållet på följande sätt:

Enligt balansräkning 30 september 1926 var LKAB:s skuld			
till TGO		45.4	milj. kr.
» andra		4.1	» »
Summa		49.5	milj. kr.
Utdelning		24.4	» »
Summa		73.9	milj. kr.
Avgår:			
Bokfört värde å malmlager	9.2		
Fordringar	2.2		
Materialier (38 procent av bokfört värde)	1.5		
Övervärde å malmlager beräknat på sätt propositionen angiver	11.0	23.9	» »
Rest		50.0	milj. kr.

Om brytningen icke ökas, böra avskrivningarna överstiga nyanskaffningarna så att skuldsumman år 1936 snarast blir något lägre än 50 miljoner kronor.

Frakttillägget.

Om de nuvarande avtalen skola tillämpas, torde det frakttillägg LKAB har att erlägga till statens järnvägar få avgöras genom process. Olika uppställningar föreligga angående den sannolika storleken av detta frakttillägg. I tabell I och II har det satts till 35 miljoner kronor för att beloppet med säkerhet skall vara tillräckligt högt tilltaget. I tabell III och IV har upptagits det frakttillägg av 20 miljoner kronor, som skall gäldas av TGO enligt det föreslagna nya avtalet.

Frakter.

I alla alternativ har räknats med den höjning av frakten från och med år 1938, som stadgas i det föreslagna nya avtalet.

1913 års royalty för tiden före den 1 oktober 1927.

Statsrepresentanterna i LKAB:s styrelse hysa den uppfattningen, att LKAB är skyldigt att till staten giva ersättning för 429,643 ton malm enligt 1913 års avtal, vilken malm av bolaget avräknats enligt 1907 års avtal. Genom det föreslagna nya avtalet avstår staten från att utkräva detta belopp. Det kan även betraktas som en uppoffring från statens sida, när staten enligt § 37 mom. 2 i det föreslagna nya avtalet tillåtit LKAB bryta 3,885,000 ton malm i Kiruna på 1907 års kontrakt under tiden 1 oktober 1926—30 september 1927. Eftergiften från statens sida motsvarar 2.50 per ton för 385,000 ton. Totala uppoffringen i detta hänseende blir 814,643 × 2.50 = 2,036,608 kronor, varifrån dock skall dragas det belopp av 669,325 kronor,

som TGO enligt § 37 mom. 1 i det föreslagna nya avtalet skall betala till staten, vadan statens slutliga uppoffring blir 1,367,383 kronor.

Det har framhållits, att LKAB uttagit »i förskott» c:a 3.3 miljoner ton malm från Gellivare på 1907 års avtal, vilken borde hava avräknats på 1913 års avtal, varigenom LKAB erlagt c:a 9 miljoner för låg royalty.

Här må då anföras, att LKAB redan före kriget utan anmärkning avvikit från den i 1907 års kontrakt § 8 mom. 2 angivna föreskriften att brytningskvantiteten skall (med visst undantag för åren 1908—1912) »fördelas ungefär lika på vart av ifrågakomna år», vilket åter torde bero därpå att det är svårt att överblicka huru denna bestämmelse påverkas av 1913 års avtal. Bliva nuvarande kontrakt beståndande, så torde frågan få hänskjutas till rättslig prövning, varvid den i 1907 års kontrakt § 28 angivna skiljenämnden skall verkställa denna.

Om det föreslagna nya avtalet kommer till stånd, så mister staten denna fordran. Nu har emellertid i den brytningsplan, som ligger till grund för tabell I och II, såsom 1913 års malm medtagits även den påtalade kvantiteten (c:a 3.3 miljoner ton), vadan staten i beräkningarna tillgodoförts royalty för densamma och den skillnad, som kan uppstå mellan statens inkomster på nuvarande avtal enligt å ena sidan ovan angivna betraktelsesätt samt å andra sidan det betraktelsesätt som ligger till grund för tabell I, inskränker sig till en ränteförlust av c:a 1.6 miljoner kronor.

Värdet av den ökade brytningen.

Den sammanlagda diskonterade vinst, som erhålles per 1 oktober 1927, blir i miljoner kronor enligt tabell

	I	II	III	IV
Staten i utdelning eller royalty	296.1	408.9	401.4	377.4
» i skatt	98.8	34.8	50.6	74.2
	394.9	443.7	452.0	451.6
TGO	317.2	271.1	326.6	325.7
Summa	712.1	714.8	778.6	777.3.

Att totalsumman i tabell 1 blir något lägre än i tabell 2 beror därpå, att brytningen i alternativ I antagits något lägre under år 1937 än i alternativ II samt på att skatten beräknats utfalla ett år senare än den inkomst på vilken den baserats.

I sammanfattningen nedan har statens vinst av de nuvarande avtalen enligt alternativ I korrigerats uppåt från 394.8 till 398 miljoner, varigenom slutsumman för alternativen I och II blir densamma. Därigenom komma dock fördelarna av det nya avtalet att synas något mindre.

Om vinsten per ton beräknas till 5.50 kronor, så motsvarar ökningen i brytningen från 6,575 till 8.0 miljoner ton en årlig inkomst av c:a 7.84 miljoner kronor, d. v. s. ränta efter 5.5 procent på 140 miljoner kronor. Eftersom totala vinsten vid ökad brytning enligt det föreslagna nya avtalet per 1 oktober 1927 är lika med 779 miljoner, så blir vinsten vid fortsatt brytning av 6,575 miljoner ton per år lika med 779—140 = 639 miljoner kronor.

Tillämpas de nya avtalen, blir statens och TGO:s vinst densamma, vare sig inlösen sker år 1947 eller 1967.

Sammanfattning.

A. Totala vinsten från malmfälten vid olika brytningskvantiteter.

Vinsten från malmfälten är beroende av brytningens storlek. Om man fortsätter med den brytning, på vilken TGO vid tillämpning av nuvarande avtal torde inrikta sig, nämligen

från Kiruna	4.8	miljoner	ton
» Gellivare (styckemalm)	1.3	»	»
» Gellivare (slig)	0.125	»	»
» Luossavaara	0.350	»	»
Summa	6.575	miljoner	ton,

så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 639 miljoner kronor
vid diskontering till den 1 oktober 1927.

Om brytningen på grund av TGO:s obenägenhet för ökning vid tillämpning av nuvarande avtal begränsas till 6,575,000 ton till och med år 1937, men från början av år 1938 ökas successivt till i genomsnitt 8 miljoner ton per år, varav

från Kiruna	5.65	miljoner	ton
» Gellivare (styckemalm och slig)	2.00	»	»
» Luossavara	0.35	»	»
Summa	8.00	miljoner	ton,

så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 715 miljoner kronor
vid diskontering till den 1 oktober 1927.

Därest slutligen brytningen börjar att redan efter den 1 oktober 1927 ökas successivt upp till i genomsnitt 8,000,000 ton per år, så blir den totala vinsten från malmfälten inklusive skatt till staten
c:a 779 miljoner kronor
vid diskontering till den 1 oktober 1927.

B. Totala vinstens fördelning mellan staten och TGO.

Vinstfördelningen mellan staten och TGO blir vid tillämpningen av nuvarande avtal olika, allt eftersom inlösen sker vid slutet av år 1936 eller (vid utebliven inlösen) hälftenbruk börjar från och med år 1938. Därest staten kan driva brytning och malmförsäljning med *samma* vinst som ett blandat statligt-enskilt företag, så blir statens vinst större vid inlösen.

1. Begränsas brytningen till 6,575,000 ton pr år både nu och framgent, så fördelas

den totala vinsten av 639 miljoner kronor

	på	staten (inkl. skatt)	resp.	TGO	
i	vid *inlösen* år 1936 med	368	»	271	miljoner kronor.
h	och vid *hälftenbruk* från och med år 1938 med	352	»	287	» »

2. Om brytningen begränsas till 6,575,000 ton pr år t. o. m. 1937, men sedan successivt ökas till 8,000,000 ton pr år, fördelas

den totala vinsten av 715 miljoner kronor

på	staten (inkl. skatt)	resp.	TGO
i vid *inlösen* år 1936 med	444	»	271 miljoner kronor.
h och vid *hälftenbruk* från och med år 1938 med	398	»	317 » »

3. Om det föreslagna nya avtalet träder i kraft, fördelas

den totala vinsten av 779 milj. kronor

på	staten (inkl. skatt)	resp.	TGO
med	452	»	327 miljoner kronor.

C. Fördelningen av vinstökningen på grund av det föreslagna nya avtalet.

Den ökade vinst, som staten resp. TGO erhåller enligt det föreslagna nya avtalet utöver den vinst, som vid tillämpning av nuvarande avtal ernås, blir tydligen beroende av *dels* om inlösen sker år 1936 *eller* om (vid utebliven inlösen) hälftenbruk börjar efter år 1937, *dels ock* av den malmkvantitet, som vid tillämpning av nuvarande avtal skulle brytas efter år 1937.

Vinstökningen genom det nya avtalet blir sålunda

för	staten (inkl. skatt)	resp. TGO
1 utöver den vinst, som med nuvarande avtal ernås vid en brytning av 6,575,000 ton pr år nu och framgent,		
i vid *inlösen* år 1936	452—368 = = *84 milj. kr.*	327—271 = = *56 milj. kr.*
h och vid *hälftenbruk* efter 1937	452—352 = = *100 milj. kr.*	327—287 = = *40 milj. kr.*
2 utöver den vinst, som med nuvarande avtal ernås vid en brytning av 6,575,000 ton pr år t. o. m. 1937 och successiv ökning därefter till 8,000,000 ton pr år,		
i vid *inlösen* år 1936	452—444 = = *8 milj. kr.*	327—271 = = *56 milj. kr.*
h vid *hälftenbruk* efter år 1937	452—398 = = *54 milj. kr.*	327—317 = = *10 milj. kr.*

D. Ovisshetsmoment.

Nyssnämnda vinstökningssiffror få emellertid icke betraktas som det avgörande momentet vid bedömandet av det föreslagna nya avtalet utan fast mera som en grundval för de ytterligare överväganden, som böra bliva utslagsgivande. Ty dessa vinstökningssiffror äro i vissa hänseenden beroende på förutsättningar, om vilka mycket olika meningar kunna göras gällande.

Man får sålunda vara beredd på att, av skäl som ovan angivits, inlösensumman vid inlösen år 1936 blir per 1 oktober 1927 cirka 21 miljoner större än som angivits i beräkningarna. Det frakttillägg, som kan erhållas vid fortsatt process, kommer möjligen att bliva lägre exempelvis, såsom på vissa håll antagits, 27 i stället för 35 miljoner kronor. I sådant fall ändras de under C angivna vinstökningssiffrorna till följande belopp (miljoner kronor)

	Staten	TGO
1 i.	84 + 29 = *113*	56 — 29 = *27*
1 h.	100 + 8 = *108*	40 — 8 = *32*
2 i.	8 + 29 = *37*	56 — 29 = *27*
2 h.	54 + 8 = *62*	10 — 8 = *2*

Det är ovisst, om man, ifall brytningen ökas om 10 år kan få samma pris för malmtillskottet som om ökningen sker nu. Marknaden kan hava tillgodosetts från andra gruvfält, som icke kunna undanträngas utan prissänkning. Man kan på dylikt sätt mycket väl förlora något tiotal miljoner kronor, vilket är liktydigt med att vinsten av det föreslagna nya avtalet blir i motsvarande mån större.

Det finns emellertid ännu en betydande faktor att uppmärksamma, nämligen om man vid statsdrift kan uppnå samma vinst som vid enskild drift. Därest staten efter att hava inlöst malmfälten år 1936 icke lyckas komma till samma pris som ett enskilt företag, så blir redan 1 procent sänkning liktydig med en vinstminskning av drygt 1 miljoner om året motsvarande alltså ett kapitalvärde år 1936 av cirka 18 miljoner kronor och ett kapitalvärde den 1 oktober 1927 av cirka 11 miljoner kronor. Och den förlust staten gör i detta fall kommer icke landets invånare utan utlandet till godo.

Vid sidan av de större faktorer som berörts i ovan intagna utredning förtjäna även en del mindre sådana beaktande. Sammanlagt synas emellertid dessa vara av den art, att de närmast torde något öka statens vinst av det nya avtalet.

Beträffande de i riksdagens förevarande skrivelse åberopade beräkningarna anser sig riksdagen till en början böra framhålla, att dessa, då så många ovisshetsmoment föreligga, självfallet icke göra anspråk på att exakt utvisa den *absoluta* vinst, som uppkommer vid olika alternativ. Beräkningarna torde dock utvisa de olika avtalens *relativa* värde för staten respektive trafikbolaget under vissa antagna förutsättningar.

Vid granskningen av det material, som förelegat för bedömande av de ekonomiska konsekvenserna av det framlagda förslaget, har riksdagen kommit till den uppfattningen, att en tillämpning av förslagets bestämmelser under alla förhållanden kan beräknas komma att tillföra staten större vinst än den, som med nu gällande avtal kan ernås. Huru stor denna vinstökning för staten kommer att bli, är emellertid beroende av så många ovissa faktorer, att någon fullt tillförlitlig siffra icke kan angivas. Vid en jämförelse mellan de fördelar staten genom en tillämpning av förslagets bestämmelser kan antagas vinna samt dem, som kunna beräknas komma de enskilda aktieägarna

till godo, synes det emellertid riksdagen med fog kunna ifrågasättas, att vissa jämkningar göras till förmån för staten.

I sådant avseende har riksdagen i första hand fäst sin uppmärksamhet vid att i förslaget, som bygger på principen om likställighet mellan preferens- och stamaktier beträffande rätt till utdelning, så till vida göres undantag från denna princip, att trafikbolaget, innan vinstfördelning sker, skall äga uppbära en royalty med en krona för varje ton malm bortfraktad under tiden 1 oktober 1927—30 september 1931 och med 50 öre för varje ton malm, som bortfraktas under det därpå följande bokslutsåret. Enligt riksdagens mening är det förklarligt, att trafikbolaget icke anser sig kunna gå med på att redan från och med nästa bokslutsår helt tillämpa det nya vinstfördelningssystemet. Den minskning av utdelningen å trafikbolagets aktier, som i sådant fall antagligen icke skulle kunna undgås, kan nämligen beräknas lända de nuvarande aktieägarna till så stort men att de icke skulle vilja godkänna en dylik anordning. Med hänsyn till de fördelar, som i framtiden komma trafikbolaget och dess aktieägare till del enligt förslaget, synes det emellertid riksdagen icke vara obilligt, att trafikbolaget efter tio år, d. v. s. under tiden den 1 oktober 1937 till den 30 september 1942, årligen till staten utbetalar så stor del av vad trafikbolaget under tiden den 1 oktober 1927 till den 30 september 1932 uppburit i royalty enligt § 4, som vid fullt genomfört hälftenbruk bort tillkomma staten. Såsom förutsättning för ett godkännande av förslaget anser sig riksdagen därför böra uppställa, att trafikbolaget förbinder sig att den 30 september 1938 till staten erlägga ett belopp motsvarande hälften av den royalty bolaget uppburit för bokslutsåret den 1 oktober 1927 till den 30 september 1928 samt att sedermera den 30 september ett vart av åren 1939, 1940, 1941 och 1942 utbetala halva beloppet av royaltyn under de respektive bokslutsår, som följa närmast efter den 30 september 1928.

Anmärkningar hava framställts mot förslaget på den grund, att i detsamma icke skulle hava tagits tillräcklig hänsyn till statens järnvägars intressen. Riksdagen vill visserligen icke förneka, att vissa skäl kunna anföras till stöd för det av järnvägsstyrelsen framförda kravet på högre fraktsatser än de i förslaget betingade. I betraktande av de övriga fördelar förslaget innebär för staten har riksdagen emellertid icke ansett sig böra påyrka någon ändring av de föreslagna fraktsatserna i vad de avse tiden till och med den 30 september 1947. Däremot anser riksdagen vissa betänkligheter möta att, såsom skett i förslaget, redan nu fixera de fraktsatser, som skola gälla efter nämnda dag. Regleringen av denna fråga synes riksdagen lämpligen kunna uppskjutas till den tid, då staten har att träffa avgörande, huruvida staten vill begagna sig av sin rätt att den 30 september 1947 inlösa stamaktierna i malmbolaget eller icke. Avstår staten från inlösningsrätten, måste sålunda förhandlingar upptagas mellan staten och bolagen rörande järnvägsfrakterna samt sådana bestämmelser i avtalet, rörande vilka det kan finnas påkallat att företaga

ändringar. Härigenom skulle läget år 1947 enligt det nya avtalet principiellt bliva detsamma som läget år 1937 enligt nu gällande avtal. För att trafikbolaget vid de sålunda förutsatta förhandlingarna ej skall vara fullständigt beroende av statens goda vilja, torde bolaget böra äga möjlighet att, i händelse enighet ej kan uppnås, påyrka inlösen, därvid det dock synes vara skäligt, att en något lägre inlösensumma tillämpas än den i § 25 mom. 2 angivna. Riksdagen förordar därför, att i förslaget göres den ändring, att bestämmelserna om järnvägsfrakterna förklaras skola gälla allenast för tiden till den 1 oktober 1947. I samband därmed föreslår riksdagen, att i avtalet måtte stadgas, att, därest ej inom viss tid, förslagsvis senast ett år före nämnda dag, överenskommelse kunnat träffas, trafikbolaget skall äga rätt att påfordra inlösen av stamaktierna i malmbolaget på de i § 25 mom. 2 angivna villkor, dock med den förändring att den årliga kvantitet malm, till vilken vid lösesummans beräkning hänsyn skall tagas, skall minskas till 3,750,000 ton. Har staten icke inom viss tid, förslagsvis tre månader därefter, förklarat sig villig företaga dylik inlösen, skola avtalets bestämmelser gälla för därpå följande 10 år. Avtalet bör därjämte innehålla, att ett liknande förfarande skall iakttagas vid varje senare inlösentid.

I detta sammanhang har riksdagen funnit det böra tagas under övervägande, huruvida icke någon del av statens blivande inkomst från malmbolaget bör — utöver de garanterade fraktavgifterna — i någon form komma statens järnvägar till godo. Riksdagen vill erinra om att riksdagen i skrivelse nr 55 år 1926 funnit det framstå såsom en angelägen uppgift att söka åvägabringa en ökad amortering av det i statens affärsverk nedlagda lånekapitalet. Med beaktande av denna synpunkt skulle det enligt riksdagens mening vara önskligt, att en avsevärd del av statens inkomster från malmbolaget årligen bleve använd till avbetalning av oräntabla delar av det lånekapital, som är nedlagt i statens järnvägsanläggningar. Räntepanspråken på statens järnvägar skulle härigenom i motsvarande mån minskas. Därtill kommer, att ett sådant förfarande skulle stå i överensstämmelse med en enligt riksdagens mening beaktansvärd grundsats, som bland annat kommit till uttryck i statskontorets utlåtande, nämligen den att inkomster uppkomna genom en exploatering av landets naturtillgångar, som innebär en konsumtion av själva kapitalet, icke böra i sin helhet tagas i anspråk för statens löpande utgifter.

Enligt förslaget skall staten till malmbolaget avstå sin särskilda rätt till Luossavaara malmfält. I propositionen framhålles, att till den förmån, som härigenom beredes trafikbolaget såsom ägare av stamaktierna i malmbolaget, hänsyn tagits vid avvägande av de fördelar, som preferensaktieägarna genom förslaget vinna i förhållande till stamaktieägarna. Även om detta påstående är riktigt, anser riksdagen likväl, att staten med fog kan göra anspråk på någon ytterligare gottgörelse för ifrågavarande malmfält. Såsom ett skäligt vederlag i sådant hänseende anser sig riksdagen böra fordra, att trafikbolaget förbinder sig att den 1 oktober 1927 utan ersättning till staten med ägande-

rätt överlämna samtliga de gruvor och inmutade områden inom Norrbottens län, som nu tillhöra Aktiebolaget Nordsvenska Malmfält eller trafikbolaget. De malmfyndigheter, som härigenom skulle med full äganderätt överlämnas till staten, torde böra, i den mån det låter sig göra, omedelbart utläggas såsom statsgruvefält. Ett sådant förfarande skulle stå i överensstämmelse med vad som skedde vid uppgörande av 1907 års avtal, då staten övertog samtliga malmbolagets då ägande fyndigheter i Norrbotten med undantag av de båda stora gruvfält, varom uppgörelse träffades. Beträffande de gruvor, som sålunda den 1 oktober 1927 skulle överlämnas till staten, lärer staten böra ikläda sig samma förpliktelser, som enligt § 20 skola gälla i fråga om Svappavaara.

Enligt § 10 i förslaget har rätt tillerkänts malmbolaget att ett år efter tillsägelse inlösa högst så stor del av trafikbolaget vid tiden för tillsägelsen tillhörigt fartygsrum, att med detsamma kan utskeppas lika stor kvantitet malm, som i medeltal under närmast föregående femårsperiod utskeppats med trafikbolagets tonnage. Denna inlösningsrätt skall utövas, så snart de av preferensaktieägarna utsedda ledamöterna i malmbolagets styrelse så påfordra. Lösesumman skall enligt paragrafen utgöras av det belopp, vartill fartygens värde fastställes genom värdering av skiljemän. Beträffande denna bestämmelse har framhållits, att den skiljeman, som enligt förslaget skulle komma att utses av malmbolaget, i stället borde utses av Eders Kungl. Maj:t. En ändring i sådan riktning anser riksdagen böra vidtagas.

Till förtydligande av § 35 i förslaget, i vad angår gottgörelse åt trafikbolaget för frakttillägg, har bolaget i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t förklarat, att bolaget icke gör anspråk på återbekommande av större del av ifrågavarande frakttillägg än som motsvarar de belopp, varmed frakttilläggen överstiga vad de skulle hava uppgått till, därest ifrågavarande år avsättning icke skett till förnyelsefond. Beträffande bestämmelsen i § 37 angående avräkning för utfraktning av Gellivaremalm under bokslutsåret den 1 oktober 1926—30 september 1927 intill 785,000 ton har trafikbolaget i en annan till Eders Kungl. Maj:t ingiven skrivelse förklarat, att därest vid närmare beräkning det skulle visa sig, att den 1 oktober 1926 den kvantitet, malmbolaget skulle ägt rätt utfrakta intill utgången av år 1932 enligt 1907 års avtal, icke uppgått till 785,000 ton, malmbolaget icke skall hava rätt att avräkna större kvantitet å 1907 års avtal, än vad som resterat den 30 september 1926. De förtydliganden av ifrågavarande båda paragrafer, som innefattas i trafikbolagets skrivelser, synas riksdagen lämpligen böra komma till uttryck i själva avtalet.

Riksdagen anser sig slutligen böra framhålla, att riksdagen så tolkat förslaget, att malmbrytningen skall ordnas på ett sådant sätt, att vid varje tidpunkt, då inlösen kan ifrågakomma, den i magasinen förefintliga malmkvantiteten blir, praktiskt taget, av samma storlek som under övrig tid. Därest någon tvekan skulle råda om riktigheten av denna tolkning, bör

förslaget ändras, så att den av utskottet angivna innebörden av avtalet kommer till tydligt uttryck.

De ändringar, som riksdagen vidtagit, öka statens vinst av det ifrågasatta nya avtalet med 21 miljoner kronor per 1 oktober 1927. Trafikbolagets minskas med samma belopp. Korrigeras den å sid. 43 intagna tabellen över vinstökningen genom det nya avtalet med detta belopp, så blir resultatet:

	för staten (incl. skatt)	resp.	för TGO
1 i	84 + 21 = 105		56 — 21 = 35
h	100 + 21 = 121		40 — 21 = 19
2 i	8 + 21 = 29		56 — 21 = 35
h	54 + 21 = 75		10 — 21 = — 11.

Vid alt. 2 i, som i främsta rummet diskuterats, blir sålunda vinsten ungefär jämnt fördelad på staten och bolaget.

Om man tager hänsyn till de överst å sid. 44 angivna ovisshetsmomenten samt jämväl verkställer korrektion med hänsyn till de ändringar riksdagen vidtagit, så kommer eventuellt vinstökningen att fördelas ungefär på sätt nedan angives:

	staten (incl. skatt)	TGO
1 i	113 + 21 = 134	27 — 21 = 6
h	108 + 21 = 129	32 — 21 = 11
2 i	37 + 21 = 58	27 — 21 = 6
h	62 + 21 = 83	2 — 21 = — 19.

Härav framgår, att det nya avtalet kan komma att resultera i en vinst, som för statens del blir, även vid alt. 2 i, inemot tio gånger större än vinsten för trafikbolaget.

Under åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen funnit gott på det sätt bifalla Eders Kungl. Maj:ts förslag, att Eders Kungl. Maj:t bemyndigas att å statens vägnar med Luossavaara—Kiirunavaara Aktiebolag, Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, Aktiebolaget Gellivare Malmfält och Norrbottens Järnverks Aktiebolag träffa överenskommelse i enlighet med ovanintagna förslag till avtal mellan svenska staten, å ena, samt ifrågavarande bolag, å andra sidan, med de förändringar och förtydliganden, som av riksdagen här ovan förordats.

Stockholm den 8 juni 1927.

Med undersåtlig vördnad.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1927.